RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927. Andra kammaren. Nr 20.

Tisdagen den 29 mars.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22 och den 23 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Brännbergs m. fl.* å kammarens bord vilande motion nr 441.

§ 3.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 37, bankoutskottets utlåtanden nr 28—31, andra lagutskottets utlåtande nr 24 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 4.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Eriksson* i Grängesberg och fru *Östlund*, nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 114, med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m.;

herr *Järte m. fl.*, nr 443, om avslag å samma proposition;

herr *Järte*, nr 444, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 113, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar;

herr *Andersson* i Igelboda:

nr 445, i anledning av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition, nr 114; och
nr 446, i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition, nr 113;

herr *Osberg*, nr 447, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående anordnande av en allmän jordbruksräkning;

herr *Henrikson m. fl.*, nr 448, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

herr *Brännström m. fl.*, nr 449, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 197; samt

herr *Thore*, nr 450, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 198, med förslag till lag om utlännings rätt att här i riket vistas.

Ovannämnda motioner bordlades.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes första lagutskottets memorial, nr 24, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsavtal m. m.

§ 6.

Ordet lämnades härefter till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet, skall uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Hansson* i Trollhättan	under	2	dagar	fr. o. m.	den 30 mars och
» *Svensson* i Grönvik	»	2	»	»	denna dag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.43 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 30 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Erikssons* i Grängesberg och fru *Östlunds* på kammarens bord liggande motion nr 442.

Vidare föredrogs herr *Järtes m. fl.* motion nr 443; och remitterades motionen i vad den avsåge Kungl. Maj:ts förslag till förordning om erkända sjukkassor till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Herr *Järtes* motion nr 444, som härpå föredrogs, överlämnades till behandling av lagutskott.

Vid nu skedd föredragning av herr *Anderssons* i Igelboda motion nr 445 hänvisades motionen i vad den innefattade förslag till förordning om erkända sjukkassor till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos var för sig övriga på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionen nr 446 av herr *Andersson* i Igelboda;

till jordbruksutskottet motionen nr 447 av herr *Osberg;*

till första särskilda utskottet motionerna:
nr 448 av herr *Henrikson m. fl.;* och
nr 449 av herr *Brännström m. fl.;* samt

till behandling av lagutskott motionen nr 450 av herr *Thore.*

§ 2.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets memorial, nr 24, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsavtal m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 166, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar m. m.; och
nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av den nyttjanderätt till Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län, som må tillkomma Tunabergs kopparverk.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 3.

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier.

Till avgörande företogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående omläggning av gällande bestämmelser om ersättning till besiktningsmän vid under offentlig kontroll ställda slakterier.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 186, hade herr *Gardell* i Gans *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning samt framläggande av förslag rörande omläggning av nu gällande bestämmelser om ersättning till besiktningsmän vid under offentlig kontroll ställda slakterier med beaktande av i motionen angivna synpunkter.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman, ärade kammarledamöter! Ersättningsfrågor till besiktningsmän vid köttbesiktningsbyråer och slakterier ha i år varit under behandling hos ej mindre än fem av riksdagens utskott, och då dessa utskott ej haft någon kontakt med varandra, har denna fråga kommit i ett oriktigt läge.

Här ifrågavarande motion, nr 186, är nära besläktad med den av mig väckta motionen nr 168, som rör pension åt besiktningsmännen. Sistnämnda motion har behandlats av bankoutskottet, som tillstyrkt en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Att bankoutskottet föreslagit denna skrivelse torde bero därpå, att år 1924 behandlade riksdagen en pensionsfråga för en kamrer vid tekniska högskolan, vilken person samtidigt varit huvudkassör vid statens järnvägar och i sistnämnda egenskap var berättigad till pension. Riksdagen ansåg den gången kamrerarsysslan vid skolan vara en bisyssla med arvode, och då arvode ej berättigar till pension, avslog riksdagen den gjorda framställningen. Då här ifrågavarande besiktningsmän inneha flera tjänster, som kanske var för sig berättiga till pension, så är det självklart, att en utredning är av behovet påkallad för att få utrett, om de ha dubbla löner med dubbla pensionsförmåner eller en lön med pension samt ett arvode utan pension. Då dessutom exportslakterierna äro privata företag, som utan bidrag från det allmänna själva avlöna sina tjänstemän, bör även en utredning komma till stånd, huruvida staten, utan att vara intresserad i ett företag, har rätt att bestämma lön eller pension åt sådana företags tjänstemän. På grund av slakteriernas prekära läge ha förhandlingar mellan slakterierna, å ena sidan, och medicinalstyrelsen och veterinärerna, å andra sidan, pågått en avsevärd tid utan att leda till något resultat.

Att slakteriernas begäran ej är obefogad torde framgå av en tabell, som är upprättad under dessa förhandlingar, och som upptar veterinärernas avlöningar vid exportslakterierna på basis av 1923 års slaktning. I denna tabell finns angivet det arvode, som utgick till veterinärerna under år 1923, vad slakterierna bjudit veterinärerna, vad veterinärerna själva begärt och vad som betalas för liknande arbete i Danmark. Jag skall icke trötta med siffror; jag vill endast framhålla ett par exempel. Vid Tomelilla slakteri utgingo 1923 11,543 kronor i besiktningsarvode. Slakteriet hade föreslagit 8,694 kronor, veterinärerna hade begärt 12,750 kronor, och i Danmark betalas för samma slakt 6,587 kronor. Vid Hörby slakteri betalades ett arvode av 11,966 kronor. Slakteriet hade bjudit 9,000 kronor, veterinärerna begärde 13,260 kro-

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

nor, och i Danmark betalas för samma arbete 6,870 kronor. Det är alltså berättigat att säga, att slakterierna kämpa med ganska svåra ekonomiska förhållanden. När icke veterinärerna velat gå med på slakteriernas begäran, har bl. a. Hallsbergs slakteri skrivit: »Anledningen till att vi begärde rättigheternas upphörande var närmast exportförbudet till Norge och därmed följande minskning i arbetet. Dock hade vi ej enbart av detta skälet stängt utan avvaktat bättre tider, om ej vi hade haft att dragas med en utgift enbart till veterinär på 6,000 kronor. När veterinären före uppsägningen absolut vägrade att frivilligt reducera sina förmåner, var ju intet annat att göra än stänga, då ju vi med ringa tillförsel och dålig förtjänstmarginal annars kanske ej haft att notera en varuvinst motsvarande hans månadslön.» Och gå vi till utskottsbetänkandet, se vi där på sista sidan, att precis detsamma är förhållandet med slakteriet i Kil. Det måste också nedläggas av samma skäl. Av tabeller framgår också, att en reducering av veterinärernas avlöningar är av behovet påkallad. Vid Hallsbergs slakteri behöver veterinären 54 timmar per vecka för besiktning av 12,000 djur per år, medan besiktningsmannen i Tomelilla slakteri endast behöver 18 timmar per vecka för att besiktiga 42,000 djur per år.

Att medicinalstyrelsen ensam har rätt att tillsätta besiktningsmän utan hänsyn till ortsförhållandena kan även leda till obehag för vederbörande. Som exempel vill jag nämna, att på Gotland har landstinget svårt att på ett tillfredsställande sätt ordna veterinärväsendet, på grund av att medicinalstyrelsen tillsätter besiktningsman utan att höra vederbörande. Därigenom att länsveterinären är skyldig bo i länsstaden men ej fått någon befattning med slakthuset, ha vi fått två veterinärer i Visby. Som sjöstad är Visby belägen avlägset från jordbrukarna, vadan dessa få betala dryga reseräkningar. Denna olägenhet hade varit avhjälpt, om länsveterinären varit besiktningsman. Då hade vi kunnat få fyra veterinärdistrikt på Gotland i stället för som nu tre.

Ett annat skäl varför en utredning är av behovet påkallad är, att för 427,022 djur få exportslakterierna nu betala ett sammanlagt besiktningsmannaarvode av 203,192:10 kronor, medan motsvarande arvode vid köttbesiktningsbyråer för 491,973 djur endast är 126,923:32 kronor.

Vad medicinalstyrelsens skrivelse angår, tror jag, att den behöver en närmare granskning. Där står: »Ihågkommas måste härvidlag, att besiktningsmannen är skyldig personligen närvara å exportslakteriet under hela den tid, slaktarbetet försiggår därstädes.» Detta är nog en bestämmelse, som vederbörande ha svårt att efterleva. Varför då icke utfärda bestämmelse om veterinärutbildade slaktare, liksom murare i Stockholm på sin tid uttalade önskvärdheten av realskoleutbildade mureriarbetare. Att ålägga veterinärer att i minsta detalj följa pågående arbete i ett exportslakteri förefaller något egendomligt, då de personer, som lämna köttet till besiktningsbyråerna, äro helt och hållet befriade från kontroll under pågående slaktning. På grund av den mördande konkurrensen på köttmarknaden i hela världen kan icke blott medicinalstyrelsen utan även riksdagen vara övertygad om, att exportslakterierna äro ytterst noga med att få en fullgod exportvara och hålla mycket sträng kontroll över de till export avsedda djuren, oavsett om veterinärer finnas eller ej. Exempel på enskilda företags stränga kontroll över lantbrukets exportprodukter kunna vi få, då det gäller smöret. Smöret har lika lätt, om ej lättare, att bliva olämpligt som exportsmör. Inom denna bransch har medicinalstyrelsen ingen kontrollerande makt — som väl är, ty i så fall hade nog all export av smör varit omöjliggjord, om den skulle underkastas lika dyrbar kontroll som köttexporten är underkastad. Om medicinalstyrelsen verkligen beaktade den stränga men på samma gång opartiska och noggranna kontroll, varje mejerist utövar vid råvarans överlämnande till mejeriet, så att han till export

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

endast lämnar marknadsgiltig vara, och medicinalstyrelsen toge lärdom därav, så är jag förvissad om, att vi också skulle få en mycket billigare kontroll vid våra slakterier, utan att varan skulle bliva sämre för det.

På sidan 6 i utskottets utlåtande skriver samma myndighet: »Vid tillsättningen av besiktningsman vid exportslakteri har styrelsen iakttagit fullkomligt samma förfarande som i fråga om de kommunala tjänsterna med undantag därav, att slakteriinnehavaren icke fått avgiva förord för någon av de sökande, något som finner sin förklaring i den olika ställning besiktningsmannen i de båda fallen intager i förhållande till sin uppdragsgivare. I ena fallet rör det sig härvid om en kommunal myndighet, vilkens intressen i förevarande fall sammanfalla med besiktningsmannens, d. v. s. gå ut på att åstadkomma bästa möjliga kontroll över till besiktning företedda köttvaror, under det att det i andra fallet är just uppdragsgivarens, d. v. s. slakteriinnehavarens verksamhet, som är föremål för besiktningsmannens kontroll.» Att besiktningsmännen (veterinärerna) skulle intaga olika ställning, allt eftersom de erhålla uppdrag, torde helt och hållet få stå för medicinalstyrelsens räkning. Jag har en annan uppfattning om veterinärerna. Som tjänstemän hava de visat sig vara lika rättvisa och opartiska som andra tjänstemän i Sverige. Orsaken till att de kommunala myndigheterna ha rätt att föreslå besiktningsmän är kanske den, att medicinalstyrelsen ej vill motsätta sig dessa myndigheters inflytande. Men när det gäller andels- och exportslakterier, som uteslutande äro jordbrukssammanslutningar, då skall medicinalstyrelsen ensam bestämma. Man tar icke hänsyn till några bärande skäl, av vad slag de vara må, från dessa slakterier, även om de med anledning av nu rådande förhållanden måste nedlägga sin verksamhet.

Då utskottet uttalat önskvärdheten av, att den garanterade minimiersättningen per år sättes så lågt som möjligt, måste ju en utredning göras om huru lågt denna bör sättas vid de olika företagen. Och då bankoutskottet på tillstyrkande av kungliga pensionsstyrelsen förordat en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande dessa tjänstemäns pensioneringsfråga och lönefrågan hänger samman med pensionsfrågan, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Olsson* i Blädinge.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Vad som för utskottet varit avgörande vid ställningstagandet till motionen är, tror jag mig kunna säga, sammanfattat i ett yttrande av medicinalstyrelsen, vilket lyder som följer: »Skall en god kontroll kunna upprätthållas vid exportslakterierna i syfte att dessa fortfarande må tillförsäkras de förmåner, vilka de för närvarande åtnjuta tack vare just den välorganiserade kontrollen, då böra också ansträngningar göras för att i möjligaste mån göra besiktningsmannatjänsterna till självständiga befattningar.»

Så vitt jag kunnat se, torde ett bifall till motionen innebära, att den som skall kontrolleras, d. v. s. exportslakteriet, själv skall tillsätta kontrollant. Den sidan av saken har för oss i utskottet varit av stor principiell betydelse. Vi anse, att en dylik anordning skulle vara oriktig. Och då ifrågavarande export är för vårt land av utomordentlig vikt, ha vi funnit, att värdet av kontrollen icke får förringas, i synnerhet med tanke på avsättningen till England. Vi hålla före, att den stora exporten till detta land skulle betänkligt störas, om förtroendet till den svenska kontrollen i minsta grad komme att rubbas. Det är denna synpunkt, som varit grundläggande för vårt resonemang i utskottet. Jag skall icke, då i utskottsutlåtandet står en så utförlig redogörelse för dessa saker, besvära kammaren med att gå in på detaljer, men jag kan

icke underlåta påpeka, att vissa uppgifter, som anförts i motionen, visats vara oriktiga. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Utskottets ärade ordförande framhöll, att ifrågavarande kontroll vore av så utomordentligt stor vikt, att han icke ville vara med om att göra densamma mindre effektiv. Jag tycker dock, att den ärade talaren skulle kunna förstå, att något sådant vilja säkert icke andelsslakterierna heller, ty det bleve värst för dem själva. Det är väl ändå egendomligt, att man på förevarande område, där det icke förekommer någon statsdrift eller staten omedelbart utövar verksamhet, skall gå och föreskriva, att en statsmyndighet, medicinalstyrelsen, äger att tillsätta kontrollant och bestämma hans lön och pensionsförhållanden m. m., under det att andra, nämligen vederbörande slakterier, skola stå för betalningen. Detta går icke ihop med en någorlunda modern åskådning. Jag förstår mycket väl, att man kan vilja skärpa kontrollen hur mycket som helst och bestämma hurudan den skall vara, men man må väl ändå i all rimlighets namn stanna vid att tillse, att det finns personer, som ordentligt utöva kontrollen. Och i detta fall torde de yngre veterinärerna, de nyligen utexaminerade, vara tiptop i utbildningshänseende och särskilt ägnade att handhava denna grundliga kontroll. När man nu vidare vet, att det råder överproduktion av veterinärer i vårt land, förefaller utskottets ståndpunkt ännu orimligare. Herr ordföranden tycks tro, att blott därför att vissa äldre veterinärer ha en högre titel och mera pappersmeriter än de yngre veterinärerna skulle man vinna en förbättrad kontroll.

Vad sedan självständigheten hos kontrollanterna angår, undrar jag, hur det egentligen skulle gå för ett andelsslakteri, som ville göra något fuffens eller utöva tryck på vederbörande kontrollant. Denne hade säkerligen i så fall icke lång väg till medicinalstyrelsen eller till pressen, och en anmärkning i sådant hänseende vore nog för att hugga ned på slakteriet, så att det sedan knappast kunde resa sig. Man har också sett de ekonomiska följderna av det sätt, varpå man går till väga vid utnämning av kontrollanter. Jag känner ett sådant fall: det gällde en kontrollant, som hade en ålder av omkring sextio år och som var distrikts- och stadsveterinär, med en ekonomiskt oberoende ställning. Med hänsyn till mannens ålder och därav följande höga retroaktivavgifter fick slakteriet, som ensamt hade att draga försorg om hans pensionering, ådraga sig stora kostnader; vid 1926 års ingång beräknades kostnadsbeloppet till icke mindre än 18,000 kronor. Eller jag kan erinra om ett annat fall. Ett slakteri, för vilket en kontrollant funnits utsedd, hade drivits med förlust och rörelsen skulle säljas. Köparen fick emellertid det beskedet, att han var tvungen att betala den kostnad, som ålegat den förutvarande innehavaren av slakteriet i nämnda avseende; eljest finge man icke sätta igång med rörelsen. Det är väl dock icke avsett, att man skall anordna kontrollen så, att verksamheten omöjliggöres.

Utskottet torde icke tillräckligt ha trängt in i frågan; man synes ha utgått ifrån att ett andelsslakteri går för fullt i samma ögonblick det börjar. Så har icke varit fallit med ett enda dylikt företag, utan man har fått börja mera i smått och sedan söka nå fram till en större räjong. Detta omöjliggöres emellertid genom sådana bestämmelser, som nu gälla. Det förvånar mig på det högsta, att utskottet tror sig gagna andelsslakteriernas anseende genom sin ståndpunkt i detta fall. Det ligger nog dessa slakterier fjärran att vilja vidtaga åtgärder, som skada dem i konkurrensen. De ha minsann så många svårigheter att kämpa emot i alla fall, synnerligast till följd därav att slakterierna i vårt land på grund av utfärdade exportförbud så sent kommit i gång med sin rörelse efter krisen, att danskarna lagt till rätta marknaden för sig och skaffat sig förbindelser på olika håll. Herrarna i utskottet borde väl ändå

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

haft en smula sinne för svenskt näringslivs behov i detta fall; det ser verkligen ut, som om man icke det minsta brytt sig om, huruvida en näring härvidlag över huvud kan existera eller icke. Slakterierna skola väl icke anses vara till för kontrollanternas skull utan tvärtom. Säkert är, att ingen delägare i något andelsslakteri kommer att förstå de skäl, som utskottet byggt sitt utlåtande på.

Jag måste därför ge uttryck för mina tvivelsmål, huruvida utskottet verkligen trängt in i frågan och icke helt och hållet sett på densamma från tjänstemannasynpunkt. Jag kan ytterligare tala om en händelse, som nyligen inträffade vid ett slakteri och som är ganska belysande. En äldre distriktsveterinär hade utsetts till kontrollant men blev sjuk, och hans sjukdom varade länge. Under tiden förordnades undan för undan en mängd biträden åt honom för uppehållande av hans tjänst, men det egendomliga var, att vart och ett av dessa biträden fick fullständigt besiktningsförordnande. Var blev i detta fall den säkerhet och självständighet av, som utskottets ordförande nyss talade om? Det visade sig ju tvärtom, att man gjorde allt för att bärga tjänsten åt den gamle distriktsveterinären, när ett dylikt förhållande tillstötte, och man frågade knappast efter, hurudana biträdena voro.

Jag anser, att herrarna i utskottet böra beredas möjlighet att bättre tränga in i frågan, och detta så mycket mera som bankoutskottet, vilket även behandlat dessa spörsmål, visat förståelse för desamma; motionärerna äro också tillfredsställda med bankoutskottets ställningstagande. Under sådana förhållanden tycker jag, att ett tillfälligt utskott bort fundera på saken litet mera än som skett. Jag skall därför, herr talman, tillåta mig yrka, att förevarande ärende må återremitteras till utskottet.

Herr **Persson** i Fritorp: Herr talman! Jag hade när jag begärde ordet ämnat yrka bifall till motionen, men då herr Olsson i Kullenbergstorp hemställde om återremiss, kommer jag att göra ett yrkande i enlighet härmed. Jag tycker, att det är en mycket blygsam begäran, som motionärerna framfört, då de föreslå en utredning av ifrågavarande spörsmål. Det vitala uti motionärernas framställning är frågan om storleken av de ersättningar, som för närvarande utgå till kontrollanterna vid andelsslakterierna, men därom yttrar utskottet, att man »anser sig icke böra ingå på frågan, huruvida ersättningarna till exportslakteriernas besiktningsmän blivit av medicinalstyrelsen lämpligt avvägda». Alltså har utskottet icke velat taga ställning till vad som är det primära i motionen utan helt enkelt gått förbi detta. Herr Olsson i Kullenbergstorp har nu anfört åtskilligt av vad jag ämnat säga, och jag skall med hänsyn därtill endast be att få ansluta sig till återremissyrkandet.

I detta yttrande instämde herrar *Jönsson* i Boa, *Larson* i Tönnersa, *Magnusson* i Tumhult, *Lilliecreutz* och *Månsson* i Erlandsro.

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Då yrkande är framställt om återremiss, skall jag be att få ansluta mig till detsamma, med återtagande av mitt förra yrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Jag håller också före, att utskottet icke tillräckligt synat denna fråga. Allmänt förekomma klagomål från andelsslakteriernas sida, att de ha svårt att bära kostnaderna för de avlöningar åt veterinärerna, som åläggas av medicinalstyrelsen. Det klagas också över att vid tillsättandet av kontrollantbefattningarna medicinalstyrelsen i allmänhet utser *äldre* veterinärer, varigenom pensionskostnaderna bli särskilt betungande för slakterierna. Jag skulle vilja hemställa till ut-

skottet att något bättre undersöka ifrågavarande spörsmål och litet mera se till, hur det i verkligheten förhåller sig på detta område. Jag ber för den skull, herr talman, att få förena mig i yrkandet om återremiss.

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

Herr **Hedin:** Herr talman! Det huvudsakliga intresset synes i denna fråga vara ägnat åt spörsmålet om kontrollanternas löner; man önskar, att det skall bli så billigt som möjligt för slakterierna i förevarande avseende. Denna sida av saken har emellertid utskottet ingalunda förbisett. Det framgår tydligt av sista stycket av motiveringen i utskottets utlåtande, att utskottet tänkt sig, att slakteriernas intresse i sådant avseende skulle i möjligaste mån beaktas. Även om riksdagen beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t, torde man för övrigt icke kunna komma längre än dit utskottet syftar med sitt uttalande, att »om vid de minsta slakterierna besiktningsmannens tjänstgöring befinnes vara så ringa och hans tjänstgöringstid kan så ordnas, att han har tillfälle skaffa sig avsevärda inkomster vid sidan av besiktningsmannatjänsten, bör enligt utskottets förmenande vid bestämmandet av minimiavgiften särskild hänsyn tagas härtill». Utskottet har sålunda starkt understrukit den väsentliga synpunkten härvidlag.

Principfrågan är sedan, huruvida slakterierna själva böra få avtala med och till anställning föreslå besiktningsmän. Utskottet har ansett, att slakteriernas inflytande i så fall skulle bli för stort; de komme nästan själva att bestämma, vilka personer som skulle bli kontrollanter. Särskilt i dessa tider, då mången veterinär har svårt att få arbete, skulle dessutom lönenivån i så fall kunna pressas ned alltför starkt. Detta kunde i sin tur leda till en motaktion från veterinärernas sida, som slutade med att man komme tillbaka till samma lönenivå, som medicinalstyrelsen föreslagit. Kammaren torde även beakta, att medicinalstyrelsen nyligen företagit vissa jämkningar, som innebära en viss, om än icke så stor reduktion av ifrågavarande lönekostnader.

Jag ber på dessa grunder att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Det anförande, som hölls av den senaste ärade talaren, synes mig ge belägg på, att det är nödvändigt återremittera denna fråga till utskottet. Herr Hedin medgav, att det fanns fog för slakteriernas erinringar mot de höga taxor, som gälla för besiktningsveterinärerna. Jag tycker då, att alldenstund utskottet beaktat denna synpunkt, borde utlåtandet ha slutat, icke med yrkande om avslag å motionen utan med en begäran om utredning. Det kan icke bestridas, att avlöningarna åt veterinärerna äro rätt rundligt tilltagna. En besiktningsveterinär i Tomelilla åtnjuter t. ex. en avlöning av icke mindre än 12,734 kronor 20 öre, vilket belopp medicinalstyrelsen ämnar sänka till 12,184 kronor 20 öre. För Eslöv äro motsvarande belopp 10,165 kronor 80 öre resp. 9,600 kronor 20 öre.

Veterinärerna syssla nu icke endast med besiktning utan ha vid sidan därav en ganska inbringande privatpraktik. Under sådana omständigheter tror jag verkligen, att man skulle kunna erhålla precis lika kvalificerat folk, även om man något sänkte avlöningarna. Andelsslakterierna äro vidare icke att likställa med vissa kanske rätt suspekta slakteriidkare och korvfabrikanter, över vilka man stundom måste ha en stark kontroll. Det ligger tvärtom i andelsföretagens eget intresse — med hänsyn bland annat till deras uppträdande på exportmarknaden — att de hålla allra högsta kvalitet på sina varor. De ha icke någon anledning att fuska, och jag tror icke heller, att de i allmänhet försöka sig på detta. Slakteriidkarnas intressen sammanfalla med besiktningsveterinärernas, och under sådana förhållanden anser jag, att även om man skulle inrymma åt slakterierna ett visst inflytande dels över tillsättandet av veterinärerna och dels beträffande storleken av de utgående arvodena, skulle

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

man icke riskera, att besiktningarna ej utövades opartiskt och med nödig stränghet.

Riksdagen bör därför enligt min mening göra ett instämmande i motionärernas yrkande. Besiktningsveterinärernas arvoden böra bringas i något så när rimlig relation till det utförda arbetet och slakterierna tillerkännas åtminstone något inflytande över deras tillsättande. Man behöver ju icke därmed gå så långt, att slakterierna själva skulle välja besiktningsveterinärer, men de kunde åtminstone få ge ett förord åt viss person i enlighet med vad som förekommer på så många andra områden. Jag ansluter mig, herr talman, till återremissyrkandet.

Herr andre vice talmannen *Nilsson* instämde häruti.

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr talman! Eftersom jag deltagit i utskottsarbetet i denna fråga, skall jag be att få inför kammaren upplysa, hur utredningen i ärendet försiggått.

Såsom bekant är det kutym, att när, såsom i detta fall, två likalydande motioner väckas i kamrarna och hänvisas till tillfälliga utskott, dessa överenskomma om att samarbeta. Så har också skett i förevarande fall; tvenne av motionärerna i första kammaren äro för övrigt ledamöter i det tillfälliga utskott från samma kammare, som haft att behandla frågan.

Min första tanke, när jag läste motionen, var att densamma borde bifallas. Jag är emellertid icke alls praktiskt utbildad på detta område utan måste taga hänsyn till skriftliga utlåtanden, som framkomma på detta område. När jag då fick läsa de yttranden, som ingivits till utskottet, fick jag klart för mig, att starka krafter motarbetade motionens syfte. Det mest anmärkningsvärda av dessa yttranden var medicinalstyrelsens utlåtande. För den i frågan praktiskt mindre invigde måste ju vad medicinalstyrelsen såsom auktoritativ myndighet anfört tillmätas stor betydelse, och för mig blev dess ställning i detta fall nästan avgörande; jag trodde nämligen, att dess utlåtande inrymde sanningen fullt och helt. Jag har dock, efter det jag fattade min ståndpunkt i utskottet, fått klart för mig, att vissa detaljer i medicinalstyrelsens yttrande äro missvisande. Vad bland annat frågan om besiktningsmännens arbetsbörda angår, nämnes det, att beträffande ett slakteri, som exporterar t. ex. 2,000 fläsksidor per vecka till England, åligger det veterinären att vara närvarande vid insaltning och inpackning och att på varje fläsksida sätta en stämplad lapp med sin namnunderskrift, något som skulle innebära att han under sådana omständigheter finge teckna sitt namn icke mindre än 2,500 gånger i veckan, ty dylikt märke skall även anbringas på emballaget. En oinvigd måste givetvis anse, att ett sådant arbete är värt en ordentlig lön. När man emellertid kommer sanningen in på livet och får reda på hur saken faktiskt tillgår, visar det sig, att ifrågavarande procedur, som så kraftigt åberopas av medicinalstyrelsen, är en angelägenhet, som uppgöres mellan slakteriet och veterinärens husfolk, icke denne personligen. Det skickas endast upp bud till veterinären om att det behöves så och så många lappar med stämpel för att klistras på varan, som skall sändas i väg. Likaså förhåller det sig med kravet på veterinärens närvaro i slakteriet; även den saken skildras i medicinalstyrelsens utlåtande på ett, som jag vågar säga, överdrivet sätt. Den praktiska erfarenheten visar nämligen, att veterinären icke behöver vara närvarande vid alla tillfällen. Det är underligt, att man på detta sätt blir förd bakom ljuset av en myndighet. Tvenne motionärer, vilka äro medlemmar i första kammarens andra tillfälliga utskott och som förklarat, att de för sin del godkänna det ifrågavarande utlåtandet, ha också ansett sig tvungna att taga tillbaka detta erkännande. Något sådant rår ju egentligen ingen för. Det är därför, som jag i denna stund

måste stå liksom Pilatus och fråga: Vad är sanning? Det är svårt att nu bilda sig en bestämd uppfattning i frågan; påstående står här mot påstående. Då jag varit med om att ansluta mig till utskottets förslag, skall jag nu icke framställa något yrkande.

Ang. ersättning till besiktningsmän vid offentliga slakterier. (Forts.)

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Herr Hedin yttrade, att man skrivit så vackert i utskottsutlåtandet om att de nu utgående ersättningarna till kontrollanter vid andelsslakterierna borde jämkas. Men man kan väl ändå icke alldeles förbise, att utskottet avstyrkt motionen, och under sådana förhållanden når icke herrarnas vackra skrift fram till Kungl. Maj:t. Ty jag antager, att icke någon medlem i utskottet går upp personligen till statsrådet och visar utlåtandet Vad man uttalar i en utskottsmotivering hjälper icke mycket, om man icke vill draga konsekvenserna och begära en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Den siste ärade talaren nämnde, att han trott, att det i verkligheten går till så på förevarande område som det står i instruktionen, nämligen att kontrollanterna skola följa slaktförfarandet i detalj alltifrån dess början till dess slut — ja kanske alltifrån det grisstackaren kommer in i slakteriet och till dess man fått bacon av densamma! Men utskottets ledamöter borde väl ha insett, att för ett slakteri, som slaktar tusen svin i veckan, finns det ingen möjlighet till en sådan kontroll, och sannerligen den är behövlig heller. Huvudsaken är, att kontrollanten ser till att man har friska och sunda varor, och för det ändamålet är det nödvändigt, att han förstår att grundligt bedöma sin sak och att han är legitimerad veterinär. Utskottet borde också kunnat inse, att när medicinalstyrelsen i vissa fall förordat till besiktningsveterinärer personer, vilka haft icke mindre än två andra ordinarie veterinärsuppdrag, blir det omöjligt för dessa att följa allt minutiöst och i detalj; det låter sig icke göra. Men jag hoppas det bästa av utskottet, om, såsom jag antager, kammaren återremitterar ärendet dit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner beträffande det under överläggningen framställda yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 4.

Ang. särskild kompetens för styresmansbefattning vid sjukvårdsanstalt.

Å föredragningslistan var vidare uppfört andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående beredande av särskild kompetens för fullgörande av vissa med styresmansbefattning för sjukvårdsanstalt förenade åligganden.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 75, hade fröken *Wellin* föreslagit, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om beredande av särskild kompetens för fullgörande av de med styresmansbefattningen för sjukvårdsanstalter förenade administrativa och ekonomiska åligganden samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen eventuellt kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av fröken *Wellin*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen.

Ang. särskild kompetens för styresmansbefattning vid sjukvårdsanstalt. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fröken **Wellin:** Herr talman! Avsikten med denna min motion har från min sida varit att försöka åstadkomma den bästa och klokaste förvaltningen vid våra sjukvårdsanstalter, ekonomiskt såväl som administrativt. Jag tror mig våga göra det uttalandet, att inom utskottet har i detta hänseende, nämligen i fråga om önskemålet, icke rått någon meningsskiljaktighet. Vi ha däremot skilt oss i fråga om vägarna för att nå detta önskemål.

I motionen har framförts förslag om vissa specialkurser. Men jag vill redan nu betona, att detta förslag är framfört endast i motiveringen och att i yrkandet göres endast en hemställan om utredning.

Utskottet är nu emot dessa kurser, och utskottet åberopar därvid yttranden från olika hörda auktoriteter. Utskottet säger på sid. 1 om dessa berörda kurser, att det »kan ifrågasättas, om dylika kurser skulle kunna bliva av någon nämnvärd betydelse för det avsedda ändamålet». Utskottet anför inga som helst skäl, varför dessa kurser icke kunde anses vara till nytta, och jag måste fråga: Varför skola kurser just på detta område vara betydelselösa? Kurser, kortare eller längre, av den art, som här föreslagits, anses ju vara till nytta på olika andra områden och så även i fråga om läkarutbildningen. Men just *här* skulle de inte vara av någon nytta. Jag kan då icke underlåta att särskilt omnämna den vikt som lägges vid de specialkurser, som anordnas för utbildning av militärläkare, vilken fråga ju står på föredragningslistan här i dag och som kammaren får taga under behandling längre fram.

Likaså vill jag hänvisa till vad landstingsförbundet säger om de kurser, som just på ifrågavarande område av detsamma varit anordnade för sysslomän och kontorspersonal. Landstingsförbundet fäster en synnerligen stor vikt vid dessa kurser. Jag håller dock före, att det icke är liktydigt med någon överdriven värdesättning av dessa kurser, om man anser, att de kunna utgöra en värdefull grund att bygga en blivande erfarenhet på. De utgöra helt enkelt bara ett sakligt underlag såsom utgångspunkt för en kommande verksamhet, och som sådan anser jag, att de även på detta område ha en stor uppgift att fylla. Utskottet håller nu före, att det är bättre, att överläkaren-styresmannens inflytande i ekonomiska frågor och på förvaltningen i allmänhet mer och mer begränsas, och den saken kan man ju diskutera. För min del ser jag saken så, att styresmannen med den nuvarande ordningen i fråga om våra sjukvårdsanstalters ledning för en lång tid framåt kommer att ha ett avgörande inflytande på förvaltningen, även den ekonomiska; och jag anser då, såsom jag uttalat i motionen, att det icke är rättvist varken mot läkaren eller anstalten, att han skall behöva treva sig fram på detta viktiga område och därunder givetvis riskera att göra en hel del misstag, misstag, som anstalten kanske många gånger får dyrt betala. I varje fall anser jag, att anstalterna få betala lärpenningar, som icke behövt betalas.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att motionen hänför sig icke till och bör icke betraktas såsom någon kritik över nuvarande styresmän, det vill jag bestämt stryka under; utan motionen vill ta sikte på framtiden.

Nu är ju utskottet mot slutet mera välvilligt stämt mot motionären och säger, att det anser »frågan om styresmännens kompetens av stor betydelse, och det är därför att förvänta, att den jämte därmed sammanhängande spörsmål till fullo beaktas och allsidigt prövas vid utarbetandet av det förslag till ny sjukhuslag med tillhörande stadga, som Kungl. Maj:t torde komma att framlägga för nästkommande års riksdag». Men efter detta uttalande kommer utskottet med en hemställan, »att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd». Jag tycker, att det föreligger icke så liten motsättning i detta, ty det finnes ju ingen som helst garanti för att förslaget blir prövat; det

Ang. särskild kompetens för styresmansbefattning vid sjukvårdsanstalt. (Forts.)

finnes, så vitt jag vet, ingen skyldighet för Kungl. Maj:t att fästa avseende vid ett dylikt platoniskt uttalande. Jag kan hänvisa till att i andra kammarens protokoll för den 21 april 1923, då fråga om anslag till sjukhuset S:t Erik för undervisande av medicine kandidater därstädes behandlades, finnes ett uttalande av mig just i denna riktning, att här var en lucka i läkarnas utbildning. Ja, det var ett sådant platoniskt uttalande, en vacker gest, som icke leder till någonting. Vill man verkligen saken och vill man en prövning, får man gå »from sounds to things»; eller med andra ord, vill man prövning, bör man nog gå på bifall till hemställan om skrivelse, vari anhålles om utredning.

Som synes av utskottets utlåtande, har jag till min reservation fogat en artikel av en tysk läkare. Tidskriften, i vilken denna artikel influtit, har välvilligt ställts till mitt förfogande av generalfältläkare Bauer, en av vårt lands största auktoriteter på förvaltningsområdet i fråga. Utav denna artikel framgår tydligt, att icke alla läkare äro ense om uppfattningen i de yttranden, som från läkarhåll avgivits till utskottet. Jag kan icke underlåta att såsom min mening framhålla, att den tyske läkaren ser djupare och mer i detalj på problemet, än vad de svenska läkarna gjort; och en jämförelse mellan hans och de svenska läkarnas uttalanden är i vissa avseenden rätt så givande. Jag skall tillåta mig peka bara på ett par. Här säges i den tyska artikeln, att »bland hundra assistentläkare» funnes det »knappast två eller tre, som göra sig möda eller taga sig tid att lära känna det stora och mångsidiga, för hälsovården och — medelbart eller omedelbart — för stora grenar av folkhushållningen så viktiga sjukhusväsendet». Om man nu går till de svenska läkarnas uttalande så säges där, att lasarettsläkaren, innan han blir detta, har »bakom sig ett 10-tal år tillbragta under arbete på sjukhus, och då han under detta sitt arbete måst göra sig förtrogen med den materiel, varmed han dagligen och stundligen handskas och av vilken han är i så hög grad beroende, torde hans kompetens på detta område ej allvarligt kunna sättas i fråga». Jag är för min del övertygad om, att underläkarna vid de flesta av vårt lands sjukhus ha sin tid så upptagen med sitt egentliga arbete, sjukvården, att de ha mycket liten tid att ägna åt detta, som faller vid sidan av deras egentliga verksamhet.

Här talas nu vidare av den tyske läkaren om högskolekurser för undervisning i sjukhusväsendet i Amerika. Jag vill hänvisa till vad som där säges om ämnena: det är en mängd ämnen såväl av praktisk som teoretisk natur, som inläggas i dessa kurser. Låt oss däremot ställa vad centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund har att säga om detta! Den säger, att det är huvudsakligen trenne ämnen: sjukhushygien, författningskunskap och möjligen varukännedom, som behövas. När jag gör denna jämförelse, måste jag för min del såsom tidigare sagts, fasthålla vid att den tyske läkaren trängt djupare in i och sett grundligare på frågan än de svenska läkarna gjort. Till sist vill jag peka på slutorden i den tyske läkarens artikel, där han säger: »De nuvarande förhållandena äro efter den senare tidens utveckling av sjukhusväsendet i längden ohållbara» o. s. v. Även han pekar på, att vad som tidigare kunde anses tillräckligt fyller nu icke längre måttet.

Jag kan icke underlåta att uttala den förmodan, att, om nu i Tyskland sådana här kurser komme till stånd i en framtid, så skulle det icke alls förvåna mig, utan tvärtom håller jag det för mycket troligt, att desamma komme att införas även här i Sverige så småningom under rubriken »made in Germany», och de skulle då säkerligen komma att stå i högre kurs än de stå enligt mitt förslag.

Sedan kan jag icke underlåta att bemöta ett par saker i styrelsens för lasarettsläkarföreningen yttrande. Det talas där om motionärens uppfattning om »nu rådande bristen på kompetens» o. s. v. För min del måste jag bestämt tillbakavisa detta uttalande. Jag har ingenstans i min motion uttalat mig

Ang. särskild kompetens för styresmansbefattning vid sjukvårdsanstalt. (Forts.)

om nu rådande brist på kompetens. Jag talar om att utvecklingen gått därhän, att den kompetens, som tidigare varit tillräcklig, icke numera kan anses vara detta, och jag säger vidare, att då kraven på samtliga områden voro mindre, så kunde också kompetensfordringarna vara det. Så talar jag om att lasarettsstadgan lika litet som förslaget till ny stadga innehålla något om kompetens. Sålunda har jag icke uttalat mig om någon rådande brist på kompetens. Men *om* jag hade gjort detta uttalande, så skulle jag icke stått ensam om detsamma. Ty såväl 1926 års lasarettsstadgesakkunniga som medicinalstyrelsen och utskottsmajoriteten ha på ett indirekt sätt uttalat, att det icke är bra som det är, nämligen just genom sin anslutning till det förslag till föreskrift i § 12 i förslaget till ny sjukhusstadga, varom talas i medicinalstyrelsens skrivelse. Där säges nämligen på sid. 5 i utlåtandet, att »direktionen äger att bestämma» etc. Hur man än ställer sig till själva förslaget i denna föreskrift, så anser jag, att det skulle vara riktigast, om det icke vore direktionen, som ägde bestämma, utan att det vore landstinget; ty om man går in för att direktionen skall vara den bestämmande i detta avseende, riskerar man att få en olikformig sjukhusförvaltning inom ett och samma landstingsområde. Skall därför denna föreskrift inflyta i en ny sjukhusstadga, så tror jag för min del, att det riktiga vore, att den gjordes obligatorisk; men i annat fall bör det vara en högre myndighet än direktionen, som har att bestämma detta.

Landstingsförbundets styrelse går ju helt in för en omläggning av förvaltningen i ekonomiskt avseende i så måtto, att den yrkar på en överflyttning av de ekonomiska frågorna från läkaren till sysslomannen eller till en eller flera av direktionen utsedda medlemmar, såsom det föreslås i nyss omnämnda § 12 i förslaget till sjukhusstadga.

Hur som helst, det är de ständigt stigande omkostnaderna för vår sjukvårdsförvaltning och särskilt sjukhusförvaltning, som tvinga till sparsamhet på området. Saken ligger så, att de stora kraven, när de en gång komma, låta sig icke avvisas, åtminstone icke längre än till en tid. Man måste därför, såvitt jag förstår, kompensera dessa stora engångskostnader genom en sparsam förvaltning, genom att såvitt möjligt hålla nere omkostnaderna för den dagliga driften, detta naturligtvis utan att resultatet får lida därutav. Man måste i detta sammanhang alltid erinra sig, att »många bäckar små göra en stor å», och det är i den dagliga förbrukningen, som vi möta de små bäckarna.

Frågan faller ju emellertid icke bara inom den ekonomiska förvaltningen, utan den berör även den administrativa. Denna viktiga del av förvaltningen har relativt lätt förbigåtts i samtliga yttranden, och jag skall icke heller taga upp densamma i debatten här.

Jag vill bara understryka betydelsen av att kunna fostra en personal och handleda densamma i dessa tider inom en stor sluten anstalt; och jag vill peka på, att den tyske läkaren här har i viss mån berört även denna sida av frågan.

Emellertid väntade jag mig, det vill jag verkligen säga kammaren, lika liten förståelse för mitt förslag här som det rönt i utskottet. Det är möjligt, att kammaren i sin helhet går in för den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten intagit eller att avkoppla ekonomien från läkarna; och jag är gärna med om att diskutera också det förslaget, därest detsamma av läkarna och andra, som förstå sig på saken, anses vara bättre. Vad som för mig är huvudsaken, är att nå den bästa förvaltning utav sjukvårdsanstalterna.

Men, herr talman, då jag icke bundit yrkandet på de i motionen förslagsvis omnämnda kurserna vid klämmen utan endast hemställt om en utredning; och då jag vidare icke kan se, hur en prövning av förslaget i samband med

behandlingen av förslag till ny sjukhusstadga skall kunna tillgodoses utan en skrivelse till Kungl. Maj:t, måste jag, då jag på anförda skäl anser, att spörsmålet icke utan vidare bör undanskjutas, yrka bifall till motionen.

Ang. särskild kompetens för styresmansbefattning vid sjukvårdsanstalt. (Forts.)

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag tror att det icke skall vara nödvändigt att diskutera alla de detaljer, varom den ärade motionären nu talat. Förhållandet är ju, att vi ha att vänta till nästa års riksdag ett förslag till ny sjukhuslag jämte tillhörande stadga. Det måste väl anses lämpligt att då — i det *stora* sammanhanget — upptaga det spörsmål, varom fröken Wellin här motionerat.

Den ärade motionären anförde nyss, att man icke har någon garanti för att hennes synpunkter kunna komma fram vid en sådan utredning. Ja, skulle så icke vara fallet, så har ju den ärade motionären tillfälle att med anledning av den kungl. propositionen vid nästa års riksdag föra fram sina synpunkter i form av en motion. Och när man då har det hela i ett sammanhang framför sig, kan man precis inpassa motionärens förslag på lämplig plats.

Det är dessa synpunkter, tror jag, som varit av avgörande betydelse för utskottet, när detsamma fattat ståndpunkt i frågan, och anhåller jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 12 och 17 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 (nr 117); och

bankoutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt eldaren vid riksbankens avdelningskontor i Kalmar C. J. Ohlsson.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 6.

Vidare upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund.

Ang. om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund.

I anledning av en utav fullmäktige i riksbanken hos bankoutskottet därom gjord framställning hemställde utskottet, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksbanken att, i huvudsaklig överensstämmelse med ett av professorn E. Lallerstedt uppgjort förslag, för en kostnad av högst 100,000 kronor låta verkställa om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Paulsen:** Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta begära ordet i denna fråga, då jag anser, att bankoutskottet tagit alltför lätt på densamma. Riksbanksfullmäktige ha begärt, att man för en kostnad av 100,000 kronor

Ang. om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund. (Forts.)

skall låta bygga till en våning på riksbankens byggnad i Östersund. Såsom skäl härför har man anfört, att vaktmästaren, som nu har två rum och kök, skulle därigenom kunna få en bättre bostad, varjämte man skulle kunna erhålla ett bättre arkivrum och ytterligare bereda verkställande direktören bostad i bankens hus.

Vad då vaktmästarbostaden beträffar, kan man vinna nämnda syfte utan någon påbyggnad: det behöver i det fallet endast företagas en mindre ändring. Detsamma gäller arkivrummet. Den enda verkliga vinsten av påbyggnaden skulle alltså vara, att verkställande direktören finge möjlighet att bo i riksbankens hus. Fullmäktige synas också ha funnit, att detta är svaga skäl att åberopa, och man söker hjälpa upp saken med följande uttalande: »Slutligen vilja fullmäktige framhålla den beaktansvärda synpunkten, att den nuvarande, av höga byggnader omgivna och nedtryckta envåningsbyggnaden genom den föreslagna påbyggnaden skulle erhålla ett värdigare utseende och på ett mera tilltalande sätt ingå i stadsbilden.» När man anför sådana synpunkter, har man sannerligen icke mycket att komma med!

Utskottet har icke heller varit så värst benäget för förslaget, men man har dock icke ansett sig kunna avstyrka detsamma. Det heter sålunda: »Utskottet, som genom en delegation avlagt besök på platsen, har kommit till den uppfattningen, att med hänsyn till bankens verksamhet de föreslagna om- och påbyggnadsarbetena för närvarande knappast kunna anses oundgängligen påkallade.» Av hänsyn till bankofullmäktiges hemställan har man dock, som sagt, icke ställt sig avvisande. Jag finner för min del, att det åberopats mycket svaga skäl för förslaget att lägga ned 100,000 kronor på ifrågavarande påbyggnad, och jag tillåter mig därför yrka avslag å utskottets förslag.

Herr **Bäcklund:** Herr talman! Jag tillhör dem, som från början varit mycket tveksamma beträffande nödvändigheten av ifrågavarande påbyggnad. Men sedan vi under ett besök i Östersund närmare tagit lokaliteterna i betraktande och även gjort vissa påpekanden om önskvärdheten att förhöja hyresbeloppen för lägenheterna, ha vi kommit till den uppfattningen, att vi icke borde motsätta oss förslaget. Jag antager inom parentes sagt, att herr Paulsen mycket väl kunnat framföra sina synpunkter tidigare; helt säkert hade, om han så önskat, någon av ledamöterna i utskottet gått ifrån sin plats, så att herr Paulsen icke behövt vänta med sina anmärkningar tills nu i kammaren. Jag och flera med mig ha som nämnt varit litet betänksamma i början, men det har visat sig, att förslaget ur ekonomisk synpunkt icke torde bli någon dålig affär, sedan hyrorna höjts till skäliga belopp.

Vad sedan vaktmästarbostaden beträffar, så är det klart, att skall en påbyggnad ske för verkställande direktören, bör också vaktmästaren få bo hyggligt. Av den anledningen ha vi konfererat med professor Lallerstedt, som gjort upp ritningar till förslaget, och vi ha kommit till det resultatet, att en viss ytterligare modernisering av vaktmästarbostaden borde kunna ske inom den ursprungliga kostnadsramen. Nu för tiden går man ju icke och bygger nytt utan att göra lägenheterna så moderna som möjligt. För övrigt erhålles icke blott bostad till verkställande direktören och vaktmästaren utan också en dubblett, som mycket väl kan användas till uthyrning; hyrorna i Östersund äro ju, som ledamöterna kanske erinra sig, icke så låga. En annan synpunkt, som visserligen ligger något vid sidan, är slutligen hänsynen till fastighetens utseende; i den miljö, där riksbankshuset ligger, ser det för närvarande litet nedtryckt och märkvärdigt ut. Utskottet har också varit enigt om att icke motsätta sig bifall till bankofullmäktiges begäran, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund. (Forts.)

Herr **Sävström:** Herr talman! Jag ber att få säga några ord i det föreliggande ärendet, därför att jag tillsammans med övriga statsrevisorer varit i tillfälle att närmare bese och undersöka riksbankslokalen i Östersund. När vi voro där i fjol höstas, blevo vi nämligen anmodade att se på denna lokal och man framhöll därvid att därvarande tjänstemän voro mycket angelägna om att det skulle bli en ombyggnad, så att lokalen skulle bli bättre och trevligare och se något mera värdig ut än den för närvarande gör. Vi reste således dit och togo lokalen i betraktande. Men när vi hade sett på alltsammans, var det bara en enda ledamot som ansåg att man borde beakta den gjorda framställningen om en ombyggnad, och den ledamoten var bosatt i Jämtland. Alla de övriga ledamöterna voro av den meningen att det nog finns många, många och långt mera beaktansvärda behov av ombyggnader på andra platser beträffande statens byggnader.

Emellertid hade jag inte tänkt att i dag framställa yrkande om avslag på utskottets hemställan. När ett utskott är enhälligt, så drar man sig givetvis för att framställa ett sådant yrkande. Men nu har jag hört, att, medan jag var ute, herr Paulsen framställt ett sådant yrkande, och det måste jag sålunda tycka vara ganska djärvt gjort. Emellertid vill jag säga, att skulle det bli votering om saken, då kan jag inte ge bankoutskottets förslag min röst. Herrarna förstå således vad jag menar; jag hade icke velat göra någon attack mot utskottsutlåtandet, men jag måste, då jag nu varit där uppe och på ort och ställe besett förhållandena, ändå säga, att visst kan det finnas skäl för en framställning och en sådan kan ju också motiveras med mångahanda skäl. Men för min del vågar jag säga, och jag tror mig härvidlag även kunna tala i de andra statsrevisorernas namn, att nog kunde man dröja med att tillfredsställa detta behov, därför att det finns så många andra behov av liknande art, som icke kunna komma i fråga att tillgodoses. Om jag t. ex. bara tänker på länsstyrelsens lokal i Östersund — den sämsta jag sett i hela landet — och likaså om jag tänker på landsarkivet, som är beläget i en källarvåning, så måste jag säga, att också dessa lokaler äro i behov av en förbättring. När nu emellertid delegationen för bankoutskottet reste ut och tittade på riksbankslokalen, så föll det ju i ögonen, när man gick gatan fram och såg detta envåningshus mitt emellan höga hus, att utseendet icke var fullt så värdigt. Jag måste således erkänna, att denna uppfattning måste man få, om man ser på saken utan tanke på andra liknande förhållanden. Men för oss, som varit i tillfälle att se så mycket och göra våra jämförelser, för oss står det klart att vi icke kunna vara med om att tillstyrka framställningen, då ju denna skulle gå ut på endast att förläna byggnaden en värdigare prägel, vilket i och för sig ju kan vara mycket befogat, medan däremot den begärda ombyggnaden framstår såsom mindre motiverad, om det gäller endast en förändring av själva lokaliteterna. Dessa kunna nämligen sägas vara rätt så tillfredsställande.

Herr **Bäcklund:** Herr talman! Det är en annan sak, som man naturligtvis måste taga hänsyn till, när det gäller fullmäktiges uppfattning i denna fråga, och det är bevakningssynpunkten. I denna fastighet bor icke mer än vaktmästaren för närvarande, och det får ju anses vara ett önskemål att det bor ytterligare någon tjänsteman i en sådan fastighet. I andra riksbankshus här i landet har man ofta nog post eller telegraf eller bäggedera inrymda i fastigheten. Men i detta fall finns det ingen sådan hyresgäst. På flera ställen bor också verkställande direktören inom fastigheten, och det anses ju ur bevakningssynpunkt vara av betydelse, då det ju eljest blir så, att då vaktmästaren vid något tillfälle är borta ifrån bostaden och tjänstgöringsorten, banklokalen står alldeles obevakad. Detta har som sagts ansetts vara otillfredsställande, och vi måste väl i någon mån tillmäta fullmäktiges uppfattning på

Ang. om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund. (Forts.)

denna punkt vitsord av att vara den riktiga och sålunda anse att även denna synpunkt bör tagas med i betraktande vid bedömande av denna fråga.

Herr Sävström, som varit uppe och tittat på lokalen, har nu gjort jämförelse med länsstyrelsens och andra statsinstitutioners lokaler, och detta kan ju vara på sin plats. Vi hade emellertid icke detta uppdrag, när vi voro där uppe, utan vi skulle uteslutande se på riksbankshuset. Men vi kunde samtidigt icke underlåta att konstatera, hur privatbankerna i Östersund bodde, och då kunde vi icke annat än finna att riksbankens lokal såg ganska torftig ut.

Vidare förklarade herr Sävström, att man drar sig för att yrka avslag på ett enhälligt utskotts hemställan, och det kan ju vara mycket vackert. Men herr Paulsen synes icke ha tillägnat sig denna uppfattning. Jag har emellertid icke hört att han under ärendets behandling i utskottet givit tillkänna någon avvikande mening, men här i kammaren passar han på att göra det tydligen därför att han nu fått reda på att statsrevisorerna varit där uppe och tittat på fastigheten, något som han icke vetat av tidigare och som statsrevisorerna icke heller gjort utskottet underkunnigt om.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Wikström:** Herr talman! Jag skall be att få ge herr Sävström rätt däruti, att något alldeles överhängande stort behov av denna ombyggnad föreligger ju inte, i varje fall icke till den grad att den icke kunde uppskjutas något år. Och jag kan ge honom rätt också därutinnan, att det kan förefinnas på andra ställen behov som göra sig ännu mera märkbara. Men jag sätter i fråga, om det finns så många andra ställen där man kan tillgodose det föreliggande behovet med sådant ekonomiskt resultat, att de uppkommande hyresinkomsterna ge full ränta på det nedlagda kapitalet. Med den utredning, som vi ha gjort i denna fråga inom utskottet, kommo vi till den slutsatsen, att de ökade hyresinkomster som huset skulle ge efter denna ombyggnad — och vi ha förvissat oss om att de uppgifter vi härutinnan införskaffat verkligen äro att lita på — ge åtminstone 4 $^1/_2$ procent ränta på de nedlagda kostnaderna. Om den räntan skulle anses vara för låg, så måste man i varje fall säga, att de förbättringar och förmåner i övrigt beträffande bankens behov, som komma att vinnas med en ombyggnad, fullt ut komma att uppväga vad som kan brista i full ränta på kostnaderna.

Jag tror, att det finns mycket goda skäl att bifalla utskottets hemställan, och jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till densamma.

Häruti instämde herr *Persson* i Trången.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för japropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Ang. om- och påbyggnad av riksbankens fastighet i Östersund. (Forts.)

§ 7.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i statens pensionsanstalt för överläkare vid vissa statsunderstödda kustsanatorier samt för vissa dövstumspräster; och

nr 31, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande pensionering av besiktningsmän vid under offentlig kontroll ställda slakterier.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Härefter förelåg till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående ändring i visst syfte av 8 § i lagen angående köttbesiktning och slakthus.

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 242, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Andersson* i Grimbo hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbeta förslag till ändrad lydelse av 8 § i lagen angående köttbesiktning och slakthus av den 10 oktober 1913 i syfte, att Konungens befallningshavande skulle äga utse ett allmänt ombud att såsom revisor deltaga i granskning av räkenskaper, som berörde köttbesiktning och slakthus, och att det bestämdes, att särskilda räkenskaper skulle föras för var och en av dessa grenar.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Jag har föreslagit i en motion dels att särskilda räkenskaper vid slakthus och köttbesiktningsbyrå skola föras var för sig, och dels har jag också föreslagit att det skall utses en revisor för granskningen av dessa räkenskaper och att denne revisor skulle utses av Konungens befallningshavande eller annan liknande institution. Utskottet har emellertid icke kunnat vara med på detta utan har ställt sig avstyrkande till förslaget i bägge delarna.

Det förhåller sig så, att i samhällen, där det finnes köttbesiktningsbyråer, har samhället rättighet att uttaga ersättning för byråns verksamhet, så att besiktningskostnaderna bliva betäckta, och när det är fråga om slakthus har samhället rättighet att upptaga avgifter för begagnande av slakthuset till sådan höjd, att driftskostnaderna täckas och därjämte 5 procent på anläggningskapitalet kan beräknas. Det har blivit för höga utgifter för dessa anläggningar, och räkenskaperna ha sammanblandats på sådant sätt, att det rör sig om hundratusentals kronors underskott. Om man t. ex. för hela den tid som Stockholms

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus. (Forts.)

stads slakthus fungerat undersöker siffrorna, så finner man att Stockholms stads slakthus gått med en förlust av över 3 miljoner kronor. Det är emellertid inte riktigt att betrakta detta som en ren förlust, ty det rör sig här icke om en förlust på rörelsen eller verksamheten såsom sådan, utan förlusten sammanhänger därmed, att räntan på det nedlagda kapitalet uteblivit. Detta hindrar emellertid inte, att man måste betrakta resultatet av slakthusverksamheten här såsom synnerligen ogynnsamt. Ty Stockholms stad har byggt ett slakthus som, då det kom till, ansågs kunna motsvara behovet för en befolkning åtta gånger så stor som Stockholms. Och nu är där förfärligt litet att göra; byggnaderna stå där och ha kostat 7 à 8 miljoner, och hela denna summa skall förräntas. På samma sätt förhåller det sig i alla andra städer, som ha uppfört slakthus. Men om de bygga för dyrt och vilja ha storartade anläggningar, så icke kan man då komma och begära ersättning för de sålunda uppkomna kostnaderna, icke skall man för den skulle beskatta samhället genom avgifter så rundligt tilltagna att de täcka räntekostnaderna för detta. Om kommunerna göra en dumhet, få de skylla sig själva för detta och komma inte och skrika och beklaga sig och framställa anspråk på bidrag härför från annat håll. Utskottet har i sitt utlåtande meddelat, hur mycket sådana samhällen som ha slakthus och köttbesiktningstvång ha förlorat, och utskottet synes härvidlag instämma i städernas klagovisor och ha den enligt min mening oriktiga uppfattningen, att samhällena skola bidraga med bärandet av dessa kostnader.

Taxorna skola fastställas av Kungl. Maj:t för minst ett år i sänder och för detta ändamål ta vederbörande i samhällena och vända sig till Konungens befallningshavande, som har att yttra sig över förslag till taxor och vidarebefordra dessa till Kungl. Maj:t i och för fastställelse; och i regel går det härvid till på det sättet, att Kungl. Maj:t endast expedierar ärendet, när taxan blivit tillstyrkt, utan att ingå på någon närmare granskning. Ty mig veterligt förekommer någon sådan granskning endast i undantagsfall.

Utskottet har sagt i början av sitt yttrande, att avgifterna upptagas särskilt för köttbesiktning, beräknad såsom en verksamhet för sig, och särskilt för begagnande av slakthus, ävensom att avgifterna icke i något fall sättas högre, än som kan anses erforderligt till betäckande av samhällets kostnader i de särskilda fallen. Men om det varit så, att vederbörande Konungens befallningshavande hade närmare trängt in i dessa förhållanden, så hade inte samma Konungens befallningshavande kunnat tillstyrka i ena fallet taxor, som äro dubbelt så stora som de äro på t. ex. annan plats i samma län. Men i den stad eller det samhälle, där slakthus finnes, där ställer sig alltid köttbesiktningen dyrare. Det är ganska egendomligt detta att det på det hela taget är kostbarare att å särskild byrå besiktiga kött i samhällen, där det finnes slakthus. Detta tyder enligt mitt förmenande på att man tar inkomsterna från köttbesiktningsbyrån och överför dem på slakthuset. Följden blir, att det uppstår en stor oklarhet, när det inte föres särskilda räkenskaper. Visserligen har man, när detta påpekats, gjort upp kalkyler och härvid beräknat, vart det ena och det andra skall hänföras, men man har likväl icke härigenom kunnat vinna den önskvärda klarheten, utan enligt mitt förmenande har köttbesiktningsbyrån fått släppa till för mycket pengar i detta fall.

Allmänheten har icke här någon som helst kontrollmöjlighet, utan har bara att betala; allmänheten kan inte göra sina synpunkter gällande och kan inte blicka in i förhållandena och se hur räkenskaperna föras. Om det nu t. ex. gäller ett samhälle, som har lokaler för köttbesiktningsbyrå, så tager det upp hyreskostnaderna härför kolossalt högt, så högt, att de kunnat uppgå till omkring 15,000 kronor per år i hyra för lokaler, som varit belägna i en trä-

byggnad avsides i samhället, där tomterna icke kunnat utnyttjas på något annat sätt. Detta har som sagt inte hindrat att man i alla fall tager upp hyrorna så oskäligt högt.

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus. (Forts.)

Utskottet har vidare förklarat, att det ej erhållit kännedom om skäl, som giva vid handen, att de i nu ifrågavarande taxor förekommande beloppen blivit för högt upptagna eller att kostnaden oriktigt fördelats. Gentemot detta påstående vill jag tillåta mig att här lämna ett litet utdrag angående taxorna på olika ställen, varvid jag lämnar slakthusen å sido och endast anför siffror, som avse köttbesiktningsbyrå. Det framgår härav, att avgifterna för storboskap växla mellan högst 6,50 kronor och lägst 75 öre, oaktat precis samma besiktning i varje fall utföres; således nära sju gånger mera i det ena fallet än i det andra. När det gäller större kalvar, så växla avgifterna mellan 3 kronor högst och 25 öre lägst per kropp; det är således jämt 12 gånger mer i det ena fallet än i det andra. Vidare när det gäller svin variera avgifterna mellan högst 4 kronor och lägst 50 öre; således åtta gånger mer i ena fallet än i det andra. När det är fråga om hästar, så ställer sig kostnaden på det ena stället till 6,50 kronor och för den andra 75 öre; således också här omkring sju gånger mer på den ena platsen än på den andra under precis samma förhållanden. Och det är att märka, att medicinalstyrelsen tillsätter besiktningsman och också förordnar om ersättning till denne, så att det blir i varje fall samma besiktning gjord under samma förhållanden. Trots detta ställa sig kostnaderna så olika. Men ändå säger utskottet, att utskottet icke funnit att beloppen äro för högt upptagna där de äro som störst. Att utskottet då underlåtit att erinra om att avgifterna äro för lågt upptagna på ställen där de utgå med de minsta beloppen, är ju ägnat att i någon mån förvåna. Ty om de äro lägre på ett ställe än på ett annat, så måste de ju anses vara alldeles för låga på det första stället, då ju icke det större beloppet anses vara för högt. Man måste anse sig ha fullt fog för att här yrka på att en rättelse eller ändring kommer till stånd, allra helst som utskottet instämt med dem som beklaga sig över att avgifterna på de dyrare platserna ställa sig alldeles förlustbringande. Men erinras bör här att där de lägre avgifterna upptagas, uppstår ingen förlust.

Vidare har det här sagts att det icke är erforderligt med någon ökad kontroll. Men då det nu är så illa ställt som utskottet uppgivit och det gått så galet som det gjort, så måste väl något göras. Och om en opartisk gåves tillfälle att blicka in bakom kulisserna och undersöka förhållandena, skulle väl detta ej kunna skada. Då det här i varje fall gäller en beskattning av allmänheten, så vore det väl ej för mycket begärt, att det funnes en kontrollant eller som jag här har föreslagit en revisor, som utsåges från annat håll. Ty samhället skall ju själv organisera denna verksamhet, men har i övrigt intet intresse av att organisera den så billigt som möjligt. Behöves pengar inskränker sig samhället bara till att föreslå taxor, som Konungens befallningshavande, enligt vad redan sagts, i regel går med på, utan att, såvitt jag vet, föreslå någon ändring, och utskottet är ju också för allt i världen med på denna ordning. Jag anser emellertid, att detta är någonting, som behöver bli föremål för en ändring, då det här onekligen gäller ett missförhållande beträffande vilket jag finner det egendomligt att det kunnat fortbestå så länge som skett. Och när det nu officiellt är samma arbete och samma besiktning som förekommer, så kan man icke förklara den kolossalt stora skillnad i fråga om kostnaderna som visar sig på olika håll. Allt detta är väl något som i och för sig talar för i så hög grad som gärna är möjligt att det blir en ändring i detta avseende.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus. (Forts.)

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag skall be att få säga den ärade motionären, att åtminstone undertecknad och en del andra av utskottets ledamöter visst icke varit främmande för den tanke, motionären här framfört. Men jag skall dessutom bedja att få säga honom, att, när vi trängde in i det föreliggande spörsmålet, så visade det sig, att vad i första hand motionären påyrkat, redan var fullständigt genomfört. Motionären har föreslagit införande av bestämmelser om att det icke skulle få förekomma någon sammanblandning av räkenskaperna för besiktningsbyrå och räkenskaperna för slakthus. Utskottet har på angivna skäl ej ansett sig böra förorda detta förslag, och icke heller har utskottet tagit upp förslaget om anordnande av en särskild räkenskapsgranskning. Jag ber att få påpeka, att utskottet mycket noga ingått på spörsmålet, huruvida överförande av inkomster ifrån besiktningsbyråerna till förmån för slakthusen eller tvärtom skett, och att vid denna granskning det visat sig, att något sådant överförande numera icke äger rum. En dylik sammanblandning förekom någon gång under de första åren, för cirka 10 år sedan, då besiktningsbyråerna började sin verksamhet, men detta föranledde ett mycket skarpt ingrepp från medicinalstyrelsen, som ålade vederbörande att ovillkorligen skilja på dessa räkenskaper, och, såvitt utskottet kan finna — och utskottet har ingått på en ganska noggrann granskning av den saken — föreligger för närvarande icke någon sammanblandning av räkenskaperna i ändamål att av överskott från det ena hållet täcka underskott på det andra. Det var under sådana förhållanden givetvis omöjligt för utskottet att gå in för den av motionären föreslagna åtgärden. Man kan ju icke yrka på vidtagande av åtgärder, som redan förefinnas.

Nu har herr Andersson i Grimbo påpekat, att taxorna äro olika höga på olika platser — om jag hörde rätt, så påpekade han, att fall förekommit, då avgifterna varit tolv gånger så höga på ett ställe som på ett annat. Så tillägger han: Äro de höga avgifterna riktigt avvägda, måste avgifterna på de orter, som ha låga avgifter, vara alltför låga. Nu förmodar jag, att den ärade motionären icke vill därav draga den konklusionen, att man skulle höja taxorna, där de äro låga, så att de bleve lika höga överallt. Det skulle väl vara att illa tillgodose allmänhetens intressen. Jag vill emellertid påpeka, att olikheten i taxorna är föranledd av de oerhört olika kostnaderna för vederbörande samhälles slakthus och besiktningsbyrå. Det kan omöjligen hjälpas, att taxorna äro så olika, så länge grundvalen för avgifterna är den nuvarande, nämligen att avgifterna skola täcka men icke överskrida respektive samhälles omkostnader. Det samhälle, som har höga kostnader, får sålunda givetvis betydligt högre taxor än det, som byggt billigare. Jag är ingalunda benägen släta över ett sådant missförhållande, som att Stockholms stad byggt ett slakthus, som gott skulle räckt till för en miljonstad, men det råder man icke bot för på den väg, motionären här föreslagit.

Vad vidare beträffar motionärens förslag angående en utomstående kontrollant, som skulle tillse, att här icke ägde rum någon oredlighet i fråga om taxorna och i fråga om överförande av medel från köttbesiktningsverksamheten till slakthusverksamheten, ha vi i utskottet även undersökt den av motionären sålunda föreslagna utvägen och därvid funnit att denna utväg näppeligen varit framkomlig.

Det är nämligen så, att en del av dessa städer, eller åtminstone någon av de städer, det här gäller, icke höra under länsstyrelserna; t. ex. i Stockholms stad skulle kontrollant komma att tillsättas av överståthållarämbetet. Jag har mycket svårt att förstå vad allmänheten skulle vinna, om överståthållarämbetet i Stockholm tillsatte en kontrollant. Överståthållarämbetet skulle naturligtvis taga varken mig eller herr Andersson i Grimbo eller någon annan lantbo till kontrollant utan i stället välja en stockholmare, och då har jag svårt att för-

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus. (Forts.)

stå vad man skulle vinna genom en sådan åtgärd, oavsett att det är omöjligt att utan lagändring ålägga vederbörande att tillsätta en sådan kontrollant.

Jag vill ännu en gång betona, att det inom utskottet funnits sympatier för motionen, men att utskottet ej kunnat gå med på de åtgärder, som motionären föreslagit, därför att dessa i huvudsak redan genomförts och därför att utskottet funnit, att en sådan kontroll, som motionären föreslagit, näppeligen skulle kunna ha någon inverkan på taxorna.

Sedan är det en annan sak, om motionären till en kommande riksdag vill gå en annan väg och föreslå bestämmelser för ernående av likartade taxor överallt, men då får man göra taxorna oberoende av vederbörande slakthus och besiktningsbyråers ekonomi. Jag är dock mycket tveksam om det för allmänheten är något att vinna på en sådan åtgärd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Ja, om herr Magnusson i Skövde ville göra gällande, att i sådana samhällen, där det finns både köttbesiktningsbyråer och slakthus, räkenskaperna för köttbesiktningsbyrån och slakthuset föras var för sig, så har han tagit fel. Räkenskaperna föras icke var för sig, utan de sammanblandas. Trots att man ansett sig kunna med siffror visa, hur mycket som belöper på den ena och på den andra verksamhetsgrenen, kvarstår i alla fall det faktum, att det är något galet med taxorna. Med anledning av att jag i mitt anförande framhöll den stora skillnad, som förefinnes mellan taxorna å olika orter, yttrade herr Magnusson, att jag väl ändå ej ville, att man skulle höja taxorna i sådana samhällen, där taxorna äro låga. Jag har icke direkt påstått, att somliga taxor äro för höga. Men, när utskottet själv säger, att utskottet icke funnit taxorna vara för höga på sådana ställen, där taxorna varit tolv gånger högre än på andra platser, hur vill utskottet då förklara de låga taxorna? Detta medför naturligtvis bara, att man på ett konstlat sätt tillskapar dyrorter.

Vidare sade herr Magnusson, att det icke varit någon tvekan om att avstyrka motionen. Men hur tror man egentligen, att dessa människor, som nu betala till köttbesiktningsbyråerna, känna det, när de finna att på olika orter skillnaden är så kolossalt stor emellan taxorna, och, när de besinna, att medicinalstyrelsen tillsätter besiktningsmän och bestämmer besiktningsmännens arvode och att alla dessa besiktningsmän äro lika meriterade. Vad är det, som gör, att taxeskillnaden är så stor, om icke manövreringar med siffror!

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Jag skall be att få säga herr Andersson i Grimbo, att, då han säger att han icke föreslagit, att överståthållarämbetet skulle tillsätta revisorer för Stockholms stads slakthus utan att det skulle Konungens befallningshavande göra, så föreslår han något som icke är möjligt att genomföra utan lagändring, ty det är ju icke lagligt att ålägga Konungens befallningshavande i Stockholm att tillsätta en revisor för Stockholms slakthus, utan då få vi göra rätt så stora ändringar i gällande lag och bestämmelser. Det är verkligen litet lättvindigt att motivera sin ståndpunkt på det sättet.

Vad vidare angår herr Anderssons i Grimbo anmärkning mot sista stycket av utskottets utlåtande, vari utskottet uttalar, att såvitt utskottet känner till, icke finnes någon anledning antaga att taxorna satts för höga eller att kostnaden oriktigt fördelats, så ber jag, att man måtte läsa rätt innantill, och jag

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus. (Forts.)

ber att få framhålla, att utskottet endast uttalat sig om, huruvida taxorna med hänsyn till gällande föreskrifter varit för höga eller icke. Taxorna skola enligt gällande bestämmelser fastställas med hänsyn till kostnaderna för vederbörande besiktningsbyrå och slakthus. Utskottet har icke sagt annat än att taxorna icke äro för höga i förhållande till omkostnaderna. Utskottet har däremot icke ingått i någon prövning, huruvida taxorna i särskild fall på grund av oskäligt höga omkostnader varit för dyra. En dylik prövning måste man företaga i annat sammanhang nämligen, ifall det blir fråga om att gå ifrån gällande bestämmelser, som stadga, att taxorna skola överensstämma med *omkostnaderna* för köttbesiktningsbyråer och slakthus. Frångår man dessa bestämmelser, kan man få enhetliga taxor. På vissa håll kommer det då att bli sänkningar, men på andra blir det i stället höjningar, och jag är verkligen tveksam, huruvida allmänheten i stort sett skulle komma att vinna något på en ändring.

Vidare har utskottet sagt, att kostnaderna icke blivit oriktigt fördelade. Jag ber att få betona, att det icke på något håll visat sig att t. ex. överskott på en besiktningsbyrås verksamhet tillgodogjorts för slakthusets räkning, och det är egentligen på den punkten, såvitt jag förstått herr Andersson i Grimbo rätt, som han hyste sina misstankar om att man förfarit oriktigt. Men det har som sagt icke på något håll visat sig att ett oriktigt förfarande härutinnan förelegat.

Herr **Olsson** i Berg: Herr talman! Obestridligen föreligger stor skillnad mellan taxorna på olika orter, och därav kan man enligt mitt förmenande icke få någon annan uppfattning än att det icke är riktigt med räkenskapsföringen. Det måste helt enkelt förekomma en sammanblandning av räkenskaperna. Faktiskt är att å orter där både köttbesiktning och slakthus förefinnes överföras inkomster av besiktningen till slakthusrörelsen. Jag tycker det är fullkomligt rimligt, som motionären begärt, att räkenskaperna skola föras klart och tydligt var för sig och även att en revisor skall tillsättas. Det borde kunna bliva mera klarhet i detta, om det blir ordnat så. En sådan kontroll böra samhällen med slakthus och köttbesiktning icke undandraga sig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hage:** Herr talman! Med anledning av den siste talarens anförande vill jag framhålla, att för utskottet genom förebringande av räkenskapsutdrag påvisats, att man åtminstone vid uppgörande av taxorna skilt på kostnaderna för köttbesiktning och på kostnaderna för slakthus. Detta måste, såvitt jag kan förstå, innebära, att vid taxornas fastställande av vederbörande högre myndighet icke kan ske någon sammanblandning.

Nu vill jag för min del medge, att jag under utskottsbehandlingen en tid var inne på den linjen, att man ju möjligen skulle kunna tänka sig, att här tillsattes en offentlig revisor, utsedd av Konungens befallningshavande, och jag skulle säkerligen ha hållit på den saken, om det verkligen hade kunnat *påvisas*, att kostnaderna förts oriktigt. Men alla upplysningar, som lämnades i utskottet, voro verkligen av den arten, att man icke på något sätt kunde komma till en sådan uppfattning. Och därför skulle jag vilja säga, att eftersom sådana handlingar som kommunala räkenskaper ju äro offentliga handlingar, så kan man ju om man så önskar från t. ex. producenthåll — där man ju torde vara närmast intresserad av denna fråga — vid något tillfälle skaffa sig kunskaper på det här området. Ty det finns inget hinder för en representant för producenterna att taga del av räkenskaperna och rent av sätta sig och undersöka, i vilken mån kostnaderna i det ena eller andra fallet förts på

det ena eller andra kontot. Alltså torde den revision, man här talat om, kunna ske även på *det* sättet.

Ang. granskning av räkenskaper, berörande köttbesiktning och slakthus. (Forts.)

Sedan skulle jag för övrigt vilja säga, att man här undan för undan påvisat, att i så gott som alla de fall, det här gäller, rörelsen för respektive kommuner gått med förlust, och när den saken klarlades inom utskottet, ansåg jag mig för min del icke på något sätt kunna vidhålla den uppfattning, jag haft förut. Ty i och med detsamma att man kunde konstatera detta, att hela verksamheten i stort sett gått med förlust och att alltså alla dessa taxor, både när det gäller slakthus och när det gäller besiktning, äro för låga med hänsyn till kostnaderna, då menar jag att det blir mycket svårt att på fullt allvar hävda, att här skulle företagas sådana säkerhetsåtgärder, som motionären föreslagit.

Alltså, herr talman, eftersom vi i dag talat så mycket om slakthus och slakt, så skall jag bedja att få föreslå att denna motion också slaktas.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Med anledning av det senaste yttrandet från bohuslänsbänken ber jag att få säga, att jag icke är någon vän av en beskattning av allmänheten, som sker i form av besiktnings- och slakthusavgifter, men jag har sökt visa och ber att få betona, att man icke vinner någon nedsättning av dessa avgifter såvitt densamma skall åstadkommas på det sätt motionären föreslagit, så länge man lämnar grunden för denna utdebitering orubbad nämligen respektive byråers och slakthus' ekonomiska ställning. Vill man härvidlag vinna något, då får man vid en kommande riksdag gå in för åstadkommande av maximering, eller av likformighet i taxorna för alla slakthus och besiktningsbyråer, oberoende av respektive slakthus eller byrås affärer. Då kan man verkligen komma fram till en begränsning men icke på den väg, motionären här föreslagit.

Jag har velat betona detta, för att man icke skall ha den uppfattningen, att jag inom utskottet eller nu i kammaren ansett det nuvarande systemet bra som det är eller rent av oangripligt. Men man ernår icke det avsedda ändamålet på den väg motionären föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av en effektivare läkarvård vid de militära förläggningsplatserna.

Uti en inom andra kammaren avgiven och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 277, hade herrar *Olsson* i Mellerud och *Karlsson* i Vätö föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning angående möjligheterna att åstadkomma effektivare läkarvård vid de militära förläggningsplatserna och om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Jag har tillåtit mig att tillsammans med en annan kammarledamot väcka en motion, som går ut på att riksdagen skall besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande möjligheterna att skapa en effektivare läkarvård vid de militära förläggningsorterna. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som behandlat motionen och som inhämtat yttranden från vederbörande myndigheter, har på grund av tyngden i det framlagda siffermaterialet yrkat avslag på motionen. Och jag medger, att om man ser på dessa siffror, kommer man ganska lätt till det resultatet, att allt är bra, som det är. Det framgår exempelvis, att under de senaste tolv åren har det behandlats 768,000 sjukdomsfall vid armén, och på dessa ha endast förekommit 7 anmälningar till militieombudsmannen mot militärläkare, av vilka anmälningar fem föranlett åtal, därav tre medfört fällande dom och två varning av generalfältläkaren.

Om det nu vore så, att alla fall, där missförhållanden av denna art förekommit, föranlett anmälningar, då vore utskottets ståndpunkt enligt mitt förmenande fullt riktig, men det är härvidlag, som det enligt vårt förmenande brister. Vi ha en stark känsla av, för att inte säga erfarenhet om, att flertalet missförhållanden av detta slag icke bliva anmälda. Att anmäla en tjänsteman i läkareställning för tjänstefel eller försummelse i tjänsten är en ganska svår sak att inlåta sig på. Jag vågar påstå, att det är i ytterligt få fall, som en värnpliktig föranstaltar om en dylik anmälan, försåvitt han icke har någon inflytelserik person, som kan taga hand om saken. Jag menar alltså, att detta siffermaterial, som förekommer i utskottets utlåtande, egentligen icke bevisar så särdeles mycket. Det visar antalet anmälningar, men icke antalet missgrepp, som förekomma på detta område.

Det är inte alls under trycket av något känslotänkande, som vi ha kommit fram med denna motion. Vi ha under några år haft tillfälle att deltaga i granskning av militieombudsmannens berättelse och tagit del av de akter, varav vissa utdrag återfinnas i denna tryckta berättelse. Om man tar del av dessa akter och studerar dessa förhållanden, så får man det bestämda intrycket, att det är icke bara i enstaka undantagsfall, som missgrepp förekomma, nej, man får en bestämd känsla av, att här föreligga verkliga missförhållanden i större utsträckning än antalet anmälningar ger vid handen.

Utskottet säger här, att »motionärernas skildring av nu rådande förhållanden måste anses vara överdriven». Jag vädjar till de ärade ledamöterna av kammaren att ta en titt på motionen och se vad det är vi ha sagt. Det enda påstående, som utskottets omdöme skulle kunna syfta på, är, såvitt jag förstår, den passus där det heter, att »den militära läkarvården i många fall lämnar mycket övrigt att önska». Det är det enda uttalande vi gjort, vilket skulle kunna föranleda till ett sådant omdöme från utskottets sida, som det jag nyss citerade. Det skulle vara ganska lätt att räkna upp en hel rad fall, där förhållandena äro av den art, att man genom ett vädjande till känslorna skulle kunna framskapa en stämning för motionen. Jag skall dock icke göra detta, utan fortfarande söka vädja till förnuftet.

Utskottet säger här litet längre ned, att det kan »icke dela motionärernas mening att bristfälligheterna äro av den *art*, att ett ingripande från riksdagens sida nu vore påkallat». Jag ställer mig litet frågande till, vad man från utskottet menar med att »bristfälligheterna icke äro av den *art*», att de skulle påkalla ett ingripande från riksdagens sida. Om jag håller mig endast till de fall, som äro angivna i militieombudsmannens berättelse i år, så förefaller det mig, att det aldrig kan bli någon tvist om *arten*, ty *arten* är otvivelaktigt sådan, att den måste påkalla riksdagens uppmärksamhet.

Det förekom ett fall — det var vid marinen vill jag minnas — där en värnpliktig vårdats för en infektion av en skada i tummen, och denna infek-

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

tion föranleder döden genom allmän blodförgiftning. Det är bevisat, att försummelse från läkarens sida föreligger, och en försummelse av den art, att man ställer sig en smula frågande, huruvida detta är det enda fall där försummelse förelegat. I ett annat fall, som militieombudsmannen redogör för i sin berättelse i år, är det fråga om en värnpliktig, som vårdats en längre tid av militärläkare, och där man börjar tvivla på lämpligheten av militärläkarnas vård. Den värnpliktige blir i tillfälle att hos civil läkare undersöka felet — jag vill minnas, att detta sker under en permission — och denna konstaterar utgjutning i lungsäcken samt utfärdar intyg härom. Trots detta intyg vidhåller militärläkaren sin mening. Detta leder till, att den värnpliktige omedelbart efter utryckningen får läggas in på lasarett, där han tappas upprepade gånger och varifrån han sedan skickas till Kolmårdens sanatorium, där han avlider i tuberkulos efter relativt kort tid. Sanatorieläkaren säger, att han anser det uppenbart, att tuberkulos förefunnits redan på det stadiet av sjukdomen, då den värnpliktige vårdats av militärläkaren. Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att sjukvårdsstyrelsens läkare, doktor Lindhagen, om detta fall säger, att den sjukes behandling måste betecknas såsom uppenbar vanvård.

Inför allt detta tycker jag icke det är riktigt av utskottet att säga, att missförhållandena icke äro av den *art*, att de böra påkalla riksdagens uppmärksamhet. Jag vill erinra om, att det finnes ett rätt stort antal dylika fall, om man skulle vilja samla dem. I en interpellationsdebatt för en tid sedan i första kammaren redogjordes sålunda för ett ganska upprörande sådant fall från Karlstad, där patienten också avgick med döden.

Jag har här i min hand en redogörelse för en annan liten historia, som också blivit anmäld till militieombudsmannen i dagarna. Här är det fråga om förhållandena vid Mariebergs sjukstuga. Enligt anmälningshandlingarna, som äro styrkta, hade en värnpliktig där behandlats för influensa och fått pulver, ricinolja, anis och gurgelvatten. Det har sedan konstaterats, att patienten — vilken avled — hade lunginflammation och varbildning i lungsäcken.

Jag förstår mycket väl, att misstag kunna göras; det sker ju på många områden, även i det civila livet, och det är icke mot dessa ofrivilliga misstag, som vi motionärer på något sätt rikta oss. Jag vill också säga, att jag tror, att det inom *ledningen* för den militära läkarvården säkert finnes ett starkt och livligt intresse för att få upp denna läkarvård på en hög nivå, men jag är icke så övertygad om, att man på alla punkter lyckats härmed.

Jag vill visa på ännu några rader i denna anmälan till militieombudsmannen angående förhållandena vid Mariebergs sjukstuga, vilka enligt mitt förmenande ytterligare styrka, att det icke är enstaka misstag, som det är fråga om, utan verkliga missförhållanden. Detta gäller kanske mest sjukstugan och det sätt, varpå man där sköter sin uppgift, men då läkaren väl bör i första rummet vara ansvarig för att sjukstugan skötes på ett fullt tillfredsställande sätt, kan det inte undvikas, att anmärkningen i någon mån även drabbar honom.

Det har påvisats i de omnämnda anmälningshandlingarna, att temperaturen i sjukstugan vanligen är över 27 grader, ofta 30 grader och i en del fall ända upp till 40 grader. Den höga temperaturen beror tydligen därpå, att sjuksalen uppvärmes genom en kamin, som man av bekvämlighetsskäl proppar full med så stora mängder bränsle, att man kommer upp till denna höga temperatur. Trots framställningar om rättelse har man icke lyckats åstadkomma sådan. Det kanske också bör nämnas, att temperaturen på toaletten vintertid, i regel håller sig vid fryspunkten. För att ytterligare belysa förhållandena vid sjukstugan kan jag också nämna, att pulver, som man brukade giva patienterna, förvaras i en cigarrlåda, och när pulvret skall lämnas ut till patienterna, tager sjukvårdaren en sked med pulver och ger den första patienten; sedan får nästa

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

man sitt pulver ur samma sked utan föregående rengöring av skeden. När patienterna få bröstsaft, går det till på samma sätt. Jag har fått denna uppgift av värnpliktiga, som tagit mogenhetsexamen, och jag förmodar, att de få anses omdömesgilla i denna sak. När man hör talas om dessa förhållanden, nekar man att tro, att det står så bra till, som myndigheterna gjort gällande i sina yttranden till utskottet.

Det är också ett annat förhållande, som jag anser vara av den art, att jag vill peka på det. Det var en värnpliktig student, som under sin första värnpliktstjänstgöring år 1926 ådrog sig åderbråck på benen, och på den grund blev befriad från viss del av tjänstgöringen. När han sedan hänvänder sig till läkaren och begär att få detta åderbråck bortopererat för att bli fullt återställd, så svarar läkaren: »Vi kunna icke taga sex veckor av er dyrbara utbildningstid för något dylikt.»

Jag menar, att när saken ligger till på det sättet, då är det skäl i att man tittar även på denna del av den militära sjukvården, och ser till, om man icke kan komma till ett bättre resultat.

Nu har utskottet sagt, att motionärerna endast visat på den utvägen att helt eller delvis överlämna sjukvården till de civila läkarna. Jag skall villigt erkänna, att här naturligtvis är en svag punkt i motionen, men jag vill också ha sagt, att vi endast velat föra fram denna tanke såsom ett förslag, vilket kunde bli föremål för diskussion, och ha icke varit förmätna nog att tro oss om att utan vidare kunna ge någon lösning på det här föreliggande spörsmålet.

I den interpellationsdebatt i första kammaren, som jag tidigare omnämnde, förklarade statsrådet Rosén, att han på grund av vissa yrkanden i den framställda interpellationen vore villig att göra vissa undersökningar. Han yttrade därvid — det var på frågan om vissa svar, som myndigheterna avgivit på en hänvändelse från regeringen — följande: »Myndigheterna hava framfört vissa önskemål, bl. a. beträffande förläggningsförhållandena i en del äldre kasernetablissemang samt vid mera tillfälliga förläggningar. Däremot synas myndigheternas yttranden icke lämna något fullt tillfredsställande svar på de frågor, som från riksdagens sida tillmätts särskild betydelse, nämligen vilka åtgärder, som kunna och böra vidtagas dels till förhindrande av att de värnpliktiga under övningarna utsättas för obehörigt starka fysiska påfrestningar, och dels i syfte att vid förläggning utomhus tillbörlig hänsyn må bliva tagen till väderleksförhållanden o. dyl.» Statsrådet fortsätter: »För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att en grundlig och allsidig prövning av dessa frågor och med dem sammanhängande spörsmål lämpligen bör verkställas genom särskilda utredningsmän, och det är min avsikt att gå i författning om igångsättande av en dylik utredning.»

Jag har hos statsrådet gjort mig förvissad om, att detta uttryck »med dem sammanhängande spörsmål» jämväl omfattar det av oss påpekade spörsmålet, och med anledning härav ha vi motionärer helt naturligt icke någon anledning att nu hålla på, att andra kammaren skall göra någon förnyad framställning till regeringen i detta syfte. Vi äro alltså nöjda med det uttalande försvarsministern gjort i denna fråga och hoppas, att det av oss påpekade området blir föremål för undersökning. Vi måste dock vända oss mot den motivering utskottet haft för sitt avslagsyrkande. Det synes oss, som om detta yrkande i någon mån lägger hinder i vägen för statsrådet att fullfölja den här påkallade utredningen, och med hänsyn härtill yrkar jag, att kammaren stryker utskottets motivering. Däremot ha vi, som sagt, intet att erinra mot utskottets yrkande om avslag på motionen, vari jag instämmer.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Jag anser, att man från utskottets sida kan känna sig ganska tillfredsställd vid det förhållandet, att de

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

ärade motionärerna ansett sig kunna instämma i utskottets hemställan om avslag å motionen. Att de ärade motionärerna också skulle vara villiga att instämma i utskottets motivering, har naturligtvis ingen vågat hoppas. Jag anser emellertid, att kammaren mycket väl kan taga denna motivering sådan den här föreligger, ty jag kan icke däri se något hinder för herr försvarsministern att upptaga detta spörsmål till behandling vid den utredning, som han har utlovat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Holmström i Gävle förenade sig herr *Petersson* i Broaryd.

Herr **Karlsson** i Vätö: Herr talman! Efter det anförande, som herr Olsson i Mellerud nu hållit, och efter det yrkande, som därvid framställdes, skulle jag kunnat avstå från ordet om jag icke fått höra, att utskottets ärade ordförande i sitt nyss hållna anförande velat ha kvar motiveringen till utskottets utlåtande.

Vad vi vända oss emot i vår motion är icke sjukvården i allmänhet inom armén, utan vad jag skulle vilja kalla förundersökningen vid behandlingen av sjukdomsfallen. För att yttra mig kort, skall jag be att få ange vad som varit avgörande för mig, när jag underskrivit denna motion, och jag är förvissad om, att när kammarens ledamöter åhört mina skäl, så skola de nog vara med om att det är på goda grunder, som vi motionerat i denna fråga.

Jag har en son, som under fjolåret fullgjorde sin värnplikt. Vid tio års ålder hade han en mycket allvarlig sjukdom, och han har alltsedan dess hela tiden varit sjuk, således även då han skulle rycka in till militärtjänstgöring. I fjol besökte han en civil läkare, och denne konstaterade, att han hade slembildning på ena lungan. Jag skrev då till regementet, där han skulle tjänstgöra, Göta livgarde, och begärde, att han skulle få undergå förnyad läkarundersökning, när han ryckt in. Så skedde även, men den läkare, som undersökte honom, kunde icke finna, att det fanns något sjukdomsfel på honom. Pojken kände sig emellertid dålig och sjukanmälde sig, varvid det konstaterades, att han hade feber. Han inlades därför på sjukstugan. När han legat där i tio dagar, besökte jag honom, det var en söndagseftermiddag. Han hade då omkring 38 graders feber, men sade mig, att han påföljande dag skulle bli utskriven. På min fråga om det verkligen var meningen att han skulle ut i vapentjänst, svarade han att det var meningen. På morgonen följande dag ringde jag till kompaniexpeditionen och frågade, om han blivit utskickad på vapenövningar. Kaptenen förklarade, att han var ute med de andra och deltog i övningar på Ladugårdsgärdet. Dessa övningar lära enligt vad jag förvissat mig om bestått av s. k. »ålning» på den ännu vid denna tid tjäliga marken. Jag frågade då kaptenen: »Kan det vara möjligt, att en person, som på kvällen förut haft omkring 38 graders feber, verkligen skickas ut på övningar dagen efter?» Kaptenen svarade då: »Jag ser ju, att pojken är sjuk, men vad skall jag göra, då han icke är sjukskriven, jag kan ju icke göra annat än skicka ut honom.» Han lovade emellertid att ge honom en annan tjänstgöring och så blev han kommenderad till handräckningsarbete. Emellertid ringde jag upp till regementsläkaren och sade honom, att jag icke ville bråka i detta fallet, men jag kunde själv vittna om att pojken tydligen inte var frisk, ty jag hade skött honom under föregående år. Jag sade också, att om det icke blev någon rättelse, så hade jag ingen annan utväg än att vända mig till sjukvårdsstyrelsen, fast jag ville dröja därmed i det längsta. Läkaren förklarade då: »Är det så, att pojken icke är frisk, så skicka upp honom, så få vi titta på honom.» Pojken kände sig fortfarande dålig, men han var inte sämre än att han gick uppe om dagarna. När pojken kom till garnisonssjuk-

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

huset, blev han röntgenfotograferad, och det konstaterades, att han hade fel på ena lungan. Han fick vistas där i sex veckor och blev sedan hemskickad. — Jag vill i förbigående säga det, att när en sjukskriven värnpliktig kommit så långt som till garnisonssjukhuset, så får han en vård, som inte är att klaga på, men det är just vid förundersökningen, som det är av vikt att få ett bättre ingripande från de militära myndigheternas sida, så att det blir något resultat. Jag vill upprepa, att vid garnisonssjukhuset beredas de värnpliktiga och de militära patienterna i allmänhet en mycket god sjukvård. Det kan måhända anmärkas på de hygieniska förhållandena, men det är en sak, som icke kan hjälpas, förrän riksdagen anslår medel till åstadkommande av en bättre ordning därvidlag.

Nu har man emellertid från utskottets sida endast hört myndigheter. Man har hört medicinalstyrelsen, centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund och arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse, och allesammans ha de inriktat sig på att förklara, att det icke är nödvändigt att ha några civila läkare vid armén. Jag ber då att få nämna, att jag för min del icke alls lagt så stor vikt vid den saken; jag har endast velat få en effektivare läkarvård vid armén och det är i det hänseendet jag vill, att man skall gå in för att verkligen åstadkomma någonting.

Jag har ett annat fall, som alldeles oförhappandes kommit på mig i år, sedan jag skrivit denna motion. Det har berättats för mig om en beväringsman vid Svea livgarde, som hela tiden han låg inne och fullgjorde sin värnplikt kände sig trött och dålig och hostade mycket. Han hade sjukanmält sig, men doktorn hade sagt åt honom: »Det är inte något fel med er, men ni har ett sådant yrke i det civila, att ni känner er ovan, då ni deltar i de militära övningarna.» Det lyckades icke för mannen att bli sjukskriven, utan han fick gå med ute under de dagliga övningarna. En dag begärde mannen att få permission från lördag eftermiddag till söndag kväll klockan 11 för att resa hem; han bodde nämligen strax utanför staden. När han lämnat in sin permissionssedel på kompaniexpeditionen — jag har förresten sedeln här tillgänglig — hade befälet, jag kan förstå, att det var underbefälet, skrivit att han var slö i tjänsten, varför man yrkade avslag på hans framställning om erhållande av permission. Till de av kammarens ledamöter, som äro skyttevänner, vill jag särskilt framhålla, att denne värnpliktige hade begärt permission för att fara hem och deltaga i en skyttetävling. Det var alltså icke någon person, som ville undandraga sig att tjäna det militära försvaret, utan en man, som ville, så gott han kunde, bidraga till detsamma. Han fick ju nu slutligen sin permission ehuru icke för så lång tid, som han hade önskat. När mannen kom fram till platsen för skyttetävlingarna, orkade han icke gå fram till skjutbanan, utan hans vänner måste skaffa en bil för att forsla honom till skjutbanan. Han kände sig nämligen trött och dålig.

När den här ifrågavarande mannen avslutat sin militära tjänstgöring gick han endast några dagar därefter till en privatläkare och lät undersöka sig. Det konstaterades vid denna undersökning, att han led av kronisk luftrörskatarr. Jag försäkrar, att trots att denne man var så dålig, då han låg ute och exercerade, kommer man alldeles säkert, när han skall tillbaka för att fullgöra sin repetitionsövning, ändå att skicka ut honom i vapentjänst igen. Det är sådant, som vi vända oss emot i vår motion, och som vi vilja söka få ändring i.

Jag skall emellertid icke trötta kammaren med att citera vad arméns underbefäl i sitt organ Svensk Underbefälstidning säga om den militära sjukvården. De säga, att den militära sjukvården visserligen har blivit mycket förbättrad under de gångna åren men att det ännu är mycket, som ytterligare behöver förbättras. För att slippa draga några stycken ur denna tidning vill jag hän-

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

visa kammarens ledamöter att själva, om de äro intresserade, läsa vad denna tidning skriver om den motion i frågan, som jag har väckt i denna kammare.

Skall man taga reda på, hur det egentligen står till med sjukvården inom armén, skall man icke bara höra sig för hos de högre myndigheterna inom densamma, ty då förfar man på samma sätt, som om man t. ex. endast skulle höra arbetsgivareföreningen om dess åsikter, när det gäller att vidtaga några förändringar på något område inom denna förenings intressesfär utan att efterfråga åsikterna hos andra, som också skulle komma att beröras av den ifrågasatta förändringen. Ett sådant förfaringssätt tror jag icke någon av kammarens ledamöter skulle godkänna.

När jag under några veckors tid besökte min son på garnisonssjukhuset hade jag tillfälle höra hans kamrater berätta om, hurusom de fått vänta så och så länge, innan de skickats in på sjukhuset för erhållande av vård. Det var, sade de, omöjligt att vinna gehör för våra påståenden, om att vi voro sjuka. Ingen trodde, att vi voro riktigt sjuka.

Ja, med dessa ord, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till det av herr Olsson i Mellerud framställda yrkandet.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! I utskottets motivering framhålles att bristfälligheterna icke äro av den art, att ett ingripande från riksdagens sida för åstadkommande av en bättre ordning nu vore påkallat. Jag tror, att detta yttrande vilar på ett fullständigt misstag och bevisar endast, att utskottet icke har följt med händelserna i det levande livet, och att utskottet för att få upplysningar i frågan endast har vänt sig till myndigheterna, de myndigheter, som låtit komma sig till last det felet, att sjukvården icke är, sådan den böra vara. Jag tror därför, att det vore mycket oklokt av kammaren att, genom att biträda motiveringen i utskottets förslag, ansluta sig till en dylik åsikt.

Många av oss skola säkerligen kunna framhålla fall, då ynglingar blivit fullständigt och i grund förstörda genom bristande vård under sin militära tjänstgöring. Jag kan själv relatera ett fall rörande en yngling, som genomgått elementarläroverket med det betyget, att han var ett mönster för en lärjunge. Redan vid 17 års ålder tog han sin studentexamen, och vid 19 års ålder var han filosofie kandidat. Han kom upp till Norrland för att göra sin militärtjänstgöring, men befälet förstod icke, att han var något överansträngd utan tvingade på honom sådant arbete, som han icke tålde. Han kom därför snart på sjukhuset och — hurudan var vården? När sjukvårdssoldaterna skulle taga temperaturen t. ex. förklarade de, att det var onödigt och så skickades han ut till landet till sin hemort i 40 graders feber. När han på kvällen vid 11-tiden kom till den station, som låg närmast föräldrahemmet — stationen låg på ett avstånd av en mil från hemmet — fanns det ingen, som tog emot honom, ty ingen, icke ens föräldrarna hade av befälet eller läkarna underrättats om, att han skulle komma hem. Det är sådana upprörande fall, som förekomma ständigt, och jag anser, att det är en skyldighet för befälet och för myndigheterna att se till, att de värnpliktiga, när de fullgöra sin värnpliktstjänstgöring av såväl läkare, sjukvårdssoldater och andra åtminstone behandlas på sådant sätt, att de icke, som denne yngling, som jag nyss talade om, riskera att bli invalider för hela livet.

Ja, om icke interpellationen i detta ämne blivit framställd och besvarad, och om jag icke på grund av chefens för försvarsdepartementet yttrande i sitt interpellationssvar fått det intrycket och det förtroende för honom, att han skulle taga hand om frågan, skulle jag obetingat yrkat bifall till motionen, något som jag emellertid nu ämnar underlåta under förhoppning om, att det ändå vinnes rättelse härutinnan.

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

Medicinalstyrelsen talar om bättre byggnader, nej, det är icke byggnader som behövas utan bättre läkarvård och sjukvård. Det är detta, som erfordras. Jag ber emellertid att få varna kammaren för att genom anslutning till utskottets motivering förklara, att det är väl beställt, som det är, ty det är det icke. Det vore icke riktigt sant att göra det.

Jag ber alltså, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som framställts om bifall till utskottets utlåtande men med uteslutande av motiveringen.

I detta anförande instämde herrar *Osberg*, *Olsson* i Mora och *Bäckström*.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Det har här andragits en hel del exempel på misstag, som ha blivit gjorda av militära läkare, och det har också anförts exempel på vanvård i den militära sjukvården. Jag tror icke, att de ärade herrarnas förråd av sådana exempel är slut. De torde nog ha flera sådana att draga fram. Alla dessa missförhållanden anser jag emellertid bottna i den mänskliga ofullkomligheten. Det finnes tyvärr ingen läkare, som kan säkra sig för att begå misstag. Det begås många misstag i den civila sjukvården, liksom det där inträffat fall, beträffande vilka man har kunnat säga att vanvård har ägt rum. Jag tror dock, att det är överdrift, när man säger, att dylika misstag och fall av vanvård skulle vara någonting, som är särskilt utmärkande för den militära sjukvården.

Herr Olsson i Mellerud ansåg, att utskottet sagt litet för mycket, när utskottet anför att hans betänkligheter äro överdrivna. I motionen hänvisar herr Olsson i Mellerud, för att få stöd för sitt uttalande, bland annat till militieombudsmannens officiella ämbetsberättelse. Då ju detta är något, som man direkt har kunnat taga fasta på, har utskottet gått till en granskning av denna berättelse. Utskottet har då funnit, att det knappast förhåller sig så, som motionären säger. Militieombudsmannens berättelse visar ju tvärtom — och jag fick det intrycket av herr Olssons i Mellerud anförande, att han själv medgav detta — att det är *få* fall av vanvård eller misstag, som blivit anmälda för M. O. Herr Olsson säger, att om alla fall bleve anmälda, så skulle man komma upp till ett avsevärt antal och menar, att så nu icke är fallet därför, att det är svårt för en värnpliktig att göra en dylik anmälan mot en tjänsteman. För min enskilda del tror jag, att det från visst håll ses väl till att alla sådana där fall bli anmälda. Jag tror, att man kan säga, att dessa militärläkare äro infamt påpassade från ett visst håll. Så fort man kan få anledning att göra en anmälan, göres nog sådan från deras sida, där man på allt sätt vill komma försvarsväsendet till livs. Jag tror, att det är fel att resonera på det sätt, som herr Olsson här har gjort.

Herr Olsson i Mellerud påstod vidare, att utskottet skulle ha sagt att allting är bra som det är, och herr förste vice talmannen var av samma uppfattning, men då skall jag be herrarna vara vänliga att läsa första stycket i utskottets utlåtande. Där säger man ju dock icke, att allt är bra, som det är.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Fröken **Wellin:** Herr talman! Jag kan icke underlåta att säga några ord i denna fråga.

Jag vill då först helt ansluta mig till herr förste vice talmannens beklagande av att en yngling just under sin värnpliktstjänstgöring kommit att bli invalid för hela livet. Jag tror, att vi alla äro överens om att beklaga ett sådant fall. Sedan måste jag emellertid opponera mig mot det sätt varpå enskilda fall av misstag, misstag som uppstått kanske såsom en följd av samverkande ogynnsamma omständigheter, utnyttjas för att generalisera förhållandena. Jag vill sär-

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

skilt vända mig mot ett yttrande av herr förste vice talmannen. Han sade nämligen, att det »förekommer ständigt» fall av misstag, jag antecknade precis, hur orden föllo. Det är icke rättvist, ärade kammarledamöter, att fälla ett sådant omdöme om vår militärläkarkår. Den har icke gjort sig förtjänt av det omdömet, och man lönar illa en trogen tjänstemannakår, om man på det sättet låter ett eller annat misstag gå ut i en sådan hård dom över hela kåren.

Sedan skulle jag också vilja säga, att det icke heller är riktigt att spela ut de civila läkarna mot de militära, som om de förra utgjorde någon bättre grupp av läkare än de militära läkarna. De äro ju läkare som läkare, och ha fått samma utbildning. Jag vill upprepa, vad jag sade i utskottet, nämligen att de militära läkarstipendiaterna ju ofta tjänstgöra såsom underläkare vid sjukhusen. Vi ha vid Stockholms stads sjukhus litet emellanåt kanske nästan ständigt en eller annan underläkare, som även är militärläkarstipendiat inom armén eller marinen, och som ibland kallas in till militärtjänstgöring och då får permission från sin civila tjänstgöring. Skola vi förutsätta att en sådan man skall lägga en helt annan syn på sin uppgift och sitt arbete, därför att han är tvungen att ikläda sig uniform och tjänstgöra inom försvarsväsendet? Jag måste opponera mig däremot. Som utskottets ordförande, kapten Holmström, yttrade, är det ju så att misstag kunna begås. Sådana begås dagligen på alla livets områden, och de bottna i den mänskliga ofullkomligheten. Misstag kunna göras av en civil läkare lika väl som av en militär läkare, men man får akta sig för att vare sig inom det civila eller militära livet taga enstaka fall av misstag till utgångspunkt för fällande av ett så hårt omdöme om hela den plikttrogna militärläkarkåren, som man här har gjort.

Sedan skulle jag vilja säga, att vi måste skilja på *läkarvård* och *sjukvård*. Jag vill göra gällande, att man kan ha en mycket god läkarvård och ändock ha en mindre god sjukvård, beroende därpå, att en läkare icke är i stånd att in i minsta detalj följa och kontrollera, hur hans ordinationer och föreskrifter efterföljas av personalen. Det är därför icke tillräckligt, om man vill ha en god *sjukvård*, att bara fordra en god *läkarvård*. Om man icke har en sjukvårdspersonal för vilken det är en samvetssak att troget följa givna föreskrifter, hjälper det icke hur skickliga och kunniga läkarna än äro. Jag vill visst icke uttala något hårt omdöme om de av beväringarna, som tjänstgöra såsom sjukvårdssoldater och elever. Jag har själv för många år sedan haft tillfälle att under en tid av tre månader vid ett regemente handleda ett tiotal elevers utbildning, och jag har många goda minnen från denna tjänstgöring. Jag måste dock säga, att det ligger i sakens natur, att dessa unga män, som kanske ena dagen äro ute och roa sig i sällskap med kamraterna, nästa dag få sjukskriva dem och få in dem som patienter på sjukhuset, icke se på dessa sina sjuka kamrater på samma sätt som en sjuksköterska gör, då hon får in en patient på sjukhuset. Dessa sjukvårdssoldater se i sina patienter icke bara sjuka och lidande medmänniskor, som det är deras plikt att giva den bästa möjliga vård. De se i dem kamrater, som de ha att tillse och sköta, så gott de kunna och förstå. De kunna absolut lita på att om något försummas, blir det ändå icke rapporterat. Det är sådana där rent psykologiska omständigheter, som man måste taga hänsyn till, när man skall bedöma detta spörsmål, och gör man det, blir domen kanske icke så hård, just därför att man får rent mänskliga förklaringar till en och annan sak, som spelat in i händelseförloppet.

Ett annat förhållande, som man också bör taga hänsyn till vid bedömandet av denna fråga är, och det vill jag till slut framhålla, att det mänskliga material, som det här rör sig om, ju utgöres av nationens kraftigaste unga män. De äro uttagna för denna tjänstgöring efter läkarundersökning. De gå således till fullgörande av sin värnplikt med ur hälsovårdssynpunkt de bästa förutsättningar. Nu skall jag villigt medgiva, att det är nya och krävande förhållanden, som de

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

komma i under sin värnpliktstjänstgöring och denna blir därför för dem en alldeles extra stark påfrestning, som också måste tagas med i beräkningen. Man bör i alla fall icke uttala en så hård dom över sjukvårdsförhållandena inom armén och marinen, som man här har gjort, man skall väl såsom pendant till de förhållanden varunder dessa värnpliktiga leva i sin militära tjänstgöring sätta de förhållanden, varunder människorna ute i landet d. v. s. gamla, barn och klena personer leva i sin dagliga gärning. Om man betänker, att det här rör sig om i fysiskt hänseende blomman av nationens ungdom, tror jag icke, att man har anledning att fälla så hårda omdömen, som man här har fällt.

Till sist kan jag icke säga annat än att jag undrar, om det är kammaren värdigt att nu på något sätt giva ett misstroendevotum åt denna kår och den högt ansedda ledning i vars händer denna kårs arbete ytterst vilar.

Herr **Petersson** i Broaryd: Herr talman! Vid ett föregående anförande här i kammaren tillkännagav jag, att jag i den fråga, som då var före, icke hade någon praktisk erfarenhet. Nu vill jag däremot framhålla, att jag vad denna fråga angår har en rätt så ingående praktisk erfarenhet. Jag har nämligen under 14 års tid varit anställd i armén i de lägre graderna, och under denna tid har jag stått sjukvården ganska nära på olika regementen och vid olika skolor. Sedan jag läst denna motion, som jag för att kunna taga ställning till, granskat mycket noga, har jag försökt erinra mig i något fall från min militära tjänstgöring, då en militärläkare i min närvaro handlat på oansvarigt eller mindre tillfredsställande sätt. Jag får emellertid erkänna att jag, ehuru jag bemödat mig om att vara opartisk, icke från något tillfälle kan påminna mig, att jag sett en militärläkare i de hänseenden, varom här är fråga, gå vårdslöst tillväga eller på något sätt handla oansvarigt. Jag har min erfarenhet från den tid, då den militära läkarvården förklarades vara mindre god, nämligen från 1890-talet med de mera primitiva förhållanden, som då voro rådande på området. Jag vill säga, att jag håller mig själv för att vara en varm försvarsvän. I konsekvens därmed måste jag vara en vän av våra värnpliktiga, ty våra värnpliktiga utgöra en så viktig del inom försvaret, att ingenting därmed kan jämföras. Den, som är försvarsvän, säger jag, måste alldeles nödvändigt älska de värnpliktiga. Jag vågar då säga, att min syn på denna sak icke är partisk.

Det är något som icke kommit fram i debatten men som motionärerna i sin motion vidrört, en fråga, som är av stor betydelse, då det gäller att bedöma den militära läkarvården, nämligen frågan om simulationen. Den, som har erfarenhet beträffande simulanter och simulation på detta område, kan icke annat än med sorg se tillbaka på vad som här försiggått. Det är därvid icke fråga om att döma någon viss klass av vårt folk. Hög och låg äro lika beskaffade, när det gäller att simulera sjukdom i det militära. Om jag har några bittra minnen från min egen militärtid, så hänföra sig dessa till den låga moral, som i detta hänseende gjorde sig gällande. Militärläkaren står inför en väldigt svår uppgift. Det gäller för honom att bland de sjukanmälda sovra ut dem, som simulera, och skilja dem från de verkligt sjuka. Man har ju ibland jämfört militärläkarens kall med veterinärens. I det avseende som jag nu berör har veterinären det dock betydligt lättare. Djuret visar nämligen tydligt, när det är sjukt och saknar livslust, men människan kan simulera sjukdom. Jag upprepar ännu en gång, att jag har bittra minnen från militärtiden i fråga om denna företeelse och dess stora utbredning. Jag frågar nu dem, som framdragit exempel på hur det tillgår inom den militära sjukvården, om de icke själva ha någon erfarenhet från sin egen militärtid av simulation och av svårigheten att skilja på verkligt sjuka och simulerande. Militärläkaren får icke utan vidare godtaga uppgiften från en, som anmäler sig sjuk, utan

han måste utröna, om verkligen sjukdom föreligger. Därvid stå honom många gånger mycket dåliga hjälpmedel, instrument och anordningar, till buds. Han har icke tillgång till den utrustning, som läkaren på ett sjukhus har. Jag minns med glädje hurusom många gånger, när jag tjänstgjorde som dagkorpral, läkaren sade till mig: Jag kan icke säga, om den pojken är sjuk nu, men hav ett vaksamt öga på honom i kompaniet — eller: Jag är osäker på honom, jag lägger i alla fall in honom för säkerhets skull, men hav ett vaksamt öga på honom. När man minns sådant, kan man icke vara riktigt belåten, då andra gå till attack mot en tjänstemannakår, som verkligen försöker fylla sin uppgift. Det är med sorg jag många gånger hört inom de kretsar, där jag nu senast haft min verksamhet, att den meningen är mycket utbredd, till och med bland landets bönder, att de värnpliktige vanvårdas. Jag vill visst inte bestrida, att icke tråkiga och sorgliga misstag begåtts. Sådana böra såvitt möjligt är undvikas. Jag tror dock icke, att det skulle bidraga till en förbättring därvidlag, om vi i dag ginge till attack mot militärläkarna och gåve dem ett misstroendevotum. Vi nå lättare syftet, om vi erkänna deras vilja att söka komma fram till det bästa möjliga på området. Utskottet har i sådant avseende gått på rätt väg, då det icke uttalat någon sträng dom över dessa läkare, något som skulle innebäras i ett strykande av utskottets motivering.

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Blott några få ord! Gentemot den senaste talaren vill jag anmärka, att vad frågan om simulation beträffar så har den tjänstemannagrupp, som han tidigare tillhört, underbefälsförbundet, just behandlat frågan och efter det grundliga studium, man ägnat densamma, har man kunnat konstatera, att simulation numera icke betyder så synnerligen mycket.

Jag fattade inte riktigt den siste talarens påstående, att ett biträdande av vårt yrkande skulle innebära ett misstroende mot militärläkarna. Yrkandet innebär ju ett avslag på motionen. Jag kan inte förstå, att ett avslag på motionen skulle innebära misstroende mot militärläkarna. Dessutom får man inte lägga upp saken på det sättet, att man liksom drager upp ett likhetsstreck mellan alla militärläkarna. Så ha vi icke handlat. Vi hava ifrågasatt en undersökning genom vilka metoder man kan komma till ett bättre resultat. Vi ha nämligen konstaterat, att allt icke är tillfredsställande på området.

Gentemot herr Holmström i Gävle skulle jag vilja hava sagt, att jag känner herr Holmströms kynne alltför väl för att vilja taga hans senaste replik alltför allvarligt. Han sade exempelvis, att militärläkarna äro infamt påpassade från visst håll. Jag tror inte, att vi i ett resonemang här om ett rent humanitärt spörsmål skola anlägga de synpunkterna. Jag vill bestämt taga avstånd från desamma, och jag är övertygad om att inte heller herr Holmström har en avlägsen tanke på, att vi motionärer varit besjälade därav, när vi tagit till orda i detta spörsmål.

Det har talats upprepade gånger om, att missförhållanden förekomma även i den civila sjukvården. Det är alldeles riktigt, men jag vill göra herrarna uppmärksamma på en väsentlig principiell skillnad. Det gäller å ena sidan värnpliktiga, som äro kommenderade ut, alltså utan vidare överlämnade i en viss läkares händer, å andra sidan civila, vilka, om de inte ha förtroende för en läkare, ha möjlighet att söka en annan. Däri ligger den väsentliga skillnaden, menar jag, och den omöjliggör dessa jämförelser. Ifrån den utgångspunkten måste man komma till det resultatet, att den militära läkarvården bör vara *bättre* än den civila.

Gentemot fröken Wellin vill jag säga, att hon förmodligen inte var inne i

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

kammaren under mitt förra anförande. Jag märkte på hennes attityder, att hon gång på gång vände sig till mig, och jag fick repliker för saker, som jag icke sagt och som jag på förhand reserverat mig för. Jag skulle dock vilja hava sagt, fröken Wellin, att jag undrar, om det icke skulle ställa sig en liten smula annorlunda med fröken Wellins omdöme, om hon exempelvis vore mor och hade en värnpliktig son, som blev utsatt för någonting av vad vi pekat på såsom missförhållanden. Jag föreställer mig, att det då skulle bli ett annat ljud i skällan. Jag erinrar mig i detta sammanhang ett ord av Palmær; han säger: »det har alltid varit stor skillnad i fråga om uppfattning av nyttan av riset mellan den, som skall begagna det, och den, som skall smaka det». Jag undrar, om man inte kan tillämpa detta även i det här fallet. Det förefaller mig så.

Jag skulle vilja peka på ett skäl till, som varit avgörande för mig och som jag inte nämnde i mitt föregående anförande. Jag har på andra områden i livet fått en smula erfarenhet om tuberkulosvården, och jag har haft tillfälle att iakttaga, att en hel rad av unga män med utbildad tuberkulos, såvitt man kan döma, ådragit sig denna under den tid, de tjänstgjort som värnpliktiga. Jag förstår ytterst väl, att det är svårt att kunna konstatera en begynnande tuberkulos, och jag pekar i detta sammanhang på nödvändigheten av att se till, om det icke vore lämpligt, att våra militärläkare vore specialutbildade, när det gäller undersökning av lungsjukdomar. Möjligheten att genom röntgenfotografering konstatera sjukdomen redan på tidigt stadium synes mig vara ett mycket stort framsteg och borde rimligen utnyttjas. De allvarliga konsekvenserna av att de värnpliktiga antingen pressas så hårt, att fara för tuberkulos uppstår, eller kanske inte på tidigt stadium erhålla den vård, som en tuberkulospatient bör ha, utgöra ett ytterligt starkt skäl, synes det mig, för att man tittar på denna sak och ser efter vad som står att göra. Om någon av kammarens ledamöter icke var inne under mitt förra anförande, vill jag åter erinra om, att jag av herr statsrådet fått bekräftelse på, att han är villig att i samband med den utredning, som han i interpellationsdebatten ställde i utsikt, utreda även denna angelägenhet. Om man önskar detta, så synes det mig, att man måste stryka utskottets motivering, emedan den står hindrande i vägen för en sådan utredning.

Jag vidhåller alltså mitt förut gjorda yrkande.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Fröken Wellin yttrade att lekmannen ofta inte skiljer mellan sjukvård och läkarvård, och att det förhållandet, att läkarna icke alltid komma till så gott resultat, som de borde, skulle vara beroende på att sjukvården är bristfällig. Nu har man särskilt klandrat, att på de militära sjukhusen, där det visserligen finns en överskötersska, överlämnas åt låt vara i sjukvårdstjänst utbildade sjukvårdssoldater att sköta de sjuka. Utskottsordföranden och herr Petersson i Broaryd se frågan uteslutande, såvitt jag uppfattade dem rätt, från militär synpunkt. Man måste dock även taga hänsyn till, att det finns föräldrar, som ömma för sina barn och som reagera, när de erfara, att dessa bli vanvårdade å ett militärsjukhus. Det synes mig som för en militär den främsta uppgiften vore i detta avseende att försöka få bort, få utplånad den misstanke, som råder hos föräldrar, att sonen icke blir väl skött.

Herr utskottsordföranden framhöll, att man inte kunde konstatera riktigheten av de uppgifter, som här blivit lämnade. Har herr utskottsordföranden så stort misstroende för sina kamrater i kammaren, att han tror, att de komma hit med osanna uppgifter? Jag tror icke de göra det. Jag har större förtroende till dem.

Fröken Wellin var upprörd över att man vågade tala om, att läkarna icke

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

fullgjorde sina uppgifter. Men, fröken Wellin, månne inte föräldrarna ha skäl att bli upprörda, när de kunna konstatera, att deras son på grund av vanvård i en sjukvårdsinrättning blivit invalid? Fröken Wellin, ni skall icke se uteslutande som sjuksköterska på och försvara sjukvården, utan var med om att försöka utplåna en misstänksamhet mot sjukvården, som dessa föräldrar nu icke kunna undvika att hava.

Varför opponera sig herrarna mot vårt yrkande? Kan herr Holmström i Gävle, kan fröken Wellin och kunna de andra utskottsledamöterna i dag konstatera, att allt här är väl beställt? Det syntes åtminstone mig, som om fröken Wellin gav ett ganska dåligt betyg åt sjukvården vid de militära förläggningsplatserna. Vad begära vi? Vi begära, att inte i dag denna kammare skall biträda ett uttalande om att allt är väl beställt och att något ingripande för att få en bättre sjukvård icke är av behovet påkallat. Det är vad vi begära, då vi önska ett uteslutande av motiveringen. Vi ha icke yrkat avslag å utskottets förslag. Nej. Frågan ligger nu i försvarsministerns händer, och jag tror, att han skall vidtaga tillfredsställande åtgärder. Det vore emellertid synnerligen oklokt, att, innan försvarsministern gjort sin utredning, denna kammare förklarar: Allting är väl beställt, ingripande är obehövligt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag men med uteslutande av motiveringen.

Herr **Holmström** i Gävle: Herr talman! Herr förste vice talmannen yttrade i sitt första anförande, att utskottet icke hade sett frågan från dess praktiska sida. Nu säger herr förste vice talmannen, att såväl jag som utskottets vice ordförande se frågan såsom militärer. I detta senare ligger för mitt vidkommande, att jag i över tjugu år dagligdags haft tillfälle att följa dessa förhållanden. Jag har verkligen sett frågan från den praktiska sidan.

Jag ber att få protestera mot den insinuation, som ligger i herr förste vice talmannens ord, att jag ser som militär och icke som människa. Jag har den uppfattningen, att militärer äro människor och kunna se saker som människor.

Herr Olsson i Mellerud ansåg, att om motiveringen strökes, det icke skulle bli något misstroendevotum mot militärläkarkåren. Ja, jag har svårt att förstå annat än att det dock måste bli så. Ty strykes nu utskottets motivering med den motivering, som herr Olsson i Mellerud anfört, så måste väl detta innebära ett misstroendevotum mot militärläkarkåren.

Jag skall be, mina damer och herrar, att få läsa upp några ord, som fälldes i en debatt här i kammaren förra året. Det var i fråga om vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm. Jag beklagar, att den, som hade anförandet, icke är nu här närvarande. Det var herr Rydén, som ju då var generalkrigskommissarie och såsom sådan förmodligen hade hunnit träda i litet intimare förbindelse med dessa angelägenheter. Han sade följande: »När vi nu ha här i landet en, jag vågar säga utomordentligt präktig man, som står i spetsen för landets sjukvårdsväsen, som har skapat en civil, humanitär anda i vårt militära sjukvårdsväsen och samarbete med länen och med civila myndigheter och som har infört en helt annan och humanitär sjukvård än vi någonsin drömde om för ett årtionde sedan — — —.» Detta sade herr Rydén under en debatt förra året. Jag kan skriva under vartenda ord i detta yttrande. När vi nu se, att det hela är på lyftning, om jag så får säga, då vore det, som fröken Wellin sade, ovärdigt kammaren att kasta in ett sådant misstroendevotum, som ett bifall till herr Olssons i Mellerud yrkande skulle innebära.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Det kan råda olika meningar i denna fråga, beroende på de olika erfarenheter var och en haft och de olika iakttagelser man gjort i fråga om vad motionärerna här påtalat. Jag vill

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

också säga, att jag tror, att militärläkarnas uppgift är både grannlaga och icke lätt att på ett tillfredsställande sätt sköta. Även med den allra bästa vilja från militärläkarnas sida torde det i många fall vara rätt svårt att komma sanningen riktigt in på livet på grund av kända förhållanden, som också framhållits i debatten. Men, herr talman, jag begärde ordet för att säga, att min uppfattning är, att icke allt är riktigt bra ställt som det är på detta område. Jag vill instämma i vad i sådant avseende anförts av en föregående talare. Jag tror, att visserligen själva sjukvården i allmänhet är ganska väl ordnad, men när det gäller denna förundersökning hos den enskilde individen är det nog, tror jag, åtminstone i vissa fall, behövligt, att det lägges ned något mera omsorg därpå. Jag hör därför till dem, som komma att rösta för det yrkande, som framställts av herr Olsson i Mellerud, nämligen om bifall till utskottets hemställan men med strykande av motiveringen. Jag förstår inte, att man därmed skulle göra någon attack mot militärläkarkåren. Ty man har ju då ingenting sagt utan endast avslagit motionen. Därmed falla vi ju helt och hållet tillbaka på det uttalande, som gjorts av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, att han ämnar igångsätta en utredning i denna fråga. Vi ha heller inte gjort oss skyldiga till att lämna vare sig överbetyg eller underbetyg åt dessa personer, utan vi ha ställt oss helt avvaktande till dess denna utredning kommer fram. Och den utredningen skall väl också visa, huruvida det kan finnas något befogat i det yrkande, som framställts av motionärerna.

Jag ber således, herr talman, att för min del få instämma i det yrkande, som gjorts av herr Olsson i Mellerud.

Herr *Carlström* instämde häruti.

Fröken **Wellin:** Herr talman! Jag beklagar, att jag inte hörde herr Olssons i Mellerud första anförande. Jag var tyvärr då inte inne i kammaren, och jag har därför givetvis inte heller kunnat vända mig mot herr Olsson i Mellerud. Om herr Olsson känt sig träffad av några av mina uttalanden, så måtte det bottna i något annat än att jag riktat mig mot honom, ty jag har inte kunnat göra det. Jag har vänt mig mot de allmänna uttalandena i motionen.

Jag ber därefter att få hänvisa till vad jag inledde mitt förra yttrande med. Då jag hänvisar till det uttalande, som jag där gjorde i fråga om dem, som ådraga sig invaliditet under sin tjänstgöring, så tror jag inte, att vare sig herr Olsson i Mellerud eller herr förste vice talmannen har rätt att göra gällande, att jag skulle sakna medkänsla med dessa. Jag tror inte, att någon här i kammaren kan känna större medkänsla med dessa människor, än jag gör.

Herr Olsson i Mellerud talade något om tuberkulosfall och att det konstaterats, att de ådragit sig tuberkulos i militärtjänsten. Herr Olsson uttalade sig mycket försiktigt på den punkten, och det vill jag hålla honom räkning för. Ty, herr Olsson, jag tror, att flertalet läkare dra sig för att ge intyg om vid vilken speciell tidpunkt en person ådragit sig tuberkulos. Jag skulle kunna ge många exempel på det.

Herr förste vice talmannen karakteriserade mina uttalanden såsom upprörda. Ja, jag kanske i allmänhet blir upprörd i mitt inre, när jag märker, att människor vilja vara orättvisa. Jag hade en känsla av att kammaren här var på väg att begå en orättvisa. Och det bottnade väl i det. Jag begär ingen särskild hänsyn för vare sig den ena eller den andra tjänstemannakåren. Men jag begär ett rättvist omdöme om såväl den ena som den andra. Jag är glad över att herr Olsson i Mellerud i så måtto gick min uppfattning till mötes, att han uttalade, att vi inte skola dra en linje mellan de civila och de

militära läkarna. Men det är vad som gjorts i motionen, åtminstone så vitt jag fattat den.

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

Herr förste vice talmannen sade, att det finns för få sjuksköterskor, så att sjukvården väsentligen får handhavas av sjukvårdssoldater. Jag är mycket tacksam för det förtroendevotum mot den kår, jag har äran tillhöra, som ligger i ett sådant uttalande. Och under ärligt vidgående, att det begås misstag och kan finnas fel också inom den kåren, så måste jag naturligtvis säga, att jag är övertygad, att den egentliga vården av de sjuka givetvis skulle bli bättre, om den låge i kvinnliga händer och särskilt i skolade sjuksköterskors händer. Men, herr förste vice talman, det tillkommer den omständigheten, att dessa ynglingar, som skola tjänstgöra vid armén, därest armén mobiliseras, de måste ju någonstädes lära sig sköta dessa människor. Vi veta, att vi kvinnor äro fritagna från mobiliseringsorder, om armén skall ut. Vore det bara kvinnor, som handhade sjukvården av de värnpliktiga, då hade ju armén ingen manlig hjälp att tillgå vid fronten och på de platser, dit man inte anser sig kunna skicka kvinnor. Detta är därför någonting nödvändigt, låt oss kalla det ett nödvändigt ont, men låt oss också hjälpas åt på alla håll att försöka göra det bästa möjliga av det för de sjuka. Och såsom jag hade tillfälle vitsorda i mitt förra anförande, så ser jag ingalunda hopplöst på den saken. Ty om man tar dessa unga pojkar på det rätta sättet, så kan man få dem fostrade för uppgiften. Men det fordras, att de lära sig att se på sitt arbete inom sjukvården med något av den blick och uppfattning, som vi sjuksköterskor få lära oss att ha. Då få vi också en god sjukvård.

Till slut skulle jag vilja säga några ord gentemot herr Johanson i Huskvarna. Herr Johanson säger, att om vi stryka motiveringen och gå på rent avslag, så ha vi inte uttalat något misstroendevotum mot denna kår. Ja, herr Johanson i Huskvarna, det vore alldeles riktigt, därest det inte förelåg ett förslag till motivering från utskottet, en motivering, som vi inom utskottet ärligt försökt göra så objektiv och rättvis som möjligt och som vi, representanter för alla de partier, som finnas inom denna kammare, kunnat ena oss om. En sådan motivering vill herr Johanson i Huskvarna nu stryka, och detta, säger herr Johanson, skulle inte innebära något misstroendevotum mot militärläkarna! Jag gjorde intet yrkande i mitt första yttrande, men med anledning särskilt av detta sista anförande, skall jag, herr talman, nu tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Hamilton:** Herr talman! Det förefaller mig, att fröken Wellin har alldeles klart för sig, att allting icke är väl beställt. Nästan hela hennes motivering gick ju i sådan riktning, och hon uttalade, att det vore önskvärt att få det bättre. Skall då kammaren säga, att ingen anledning finns att göra ett ingripande? Jag trodde verkligen, att fröken Wellin skulle sluta med att yrka bifall till utskottets förslag med uteslutande av motiveringen. Fröken Wellin har själv sagt, att sjukvården inte är riktigt sådan som den borde vara och att den kunde vara bättre. Nåväl, låt oss då få den bättre, men låt oss inte binda oss innan försvarsministern gjort sin utredning. Det är det enda vi begära, ingenting annat.

Vad utbildningen av sjukvårdssoldater beträffar, så utbildas ju militära sjukvårdare även vid de civila lasaretten. Naturligtvis måste också militära sjukvårdare utbildas vid militära sjukhus, men utbildningen bör inte uteslutande vara så lagd, att våra värnpliktiga skola vara någon sorts undervisningsobjekt, utan vid sidan av de sjukvårdssoldater, som skola utbildas, bör det också finnas skolat folk. Det är mot systemet med en enda översköterska och sedan bara sjukvårdssoldater, som jag opponerat mig. Jag tror inte, att fröken Wellin kan påstå, att detta är precis som det bör vara. Såsom redan

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

framhållits, innebär det intet misstroendevotum mot någon, att man begär uteslutande av motiveringen. Vi vilja endast, att kammaren inte skall binda sig på förhand genom ett uttalande, att intet ingripande är behövligt.

Fröken **Wellin:** Blott ett par ord, herr talman! Jag måste säga, att allt mänskligt naturligtvis kan bli bättre. Visst kan den militära sjukvården bli bättre, och jag har ju ingalunda velat förneka, att det är önskligt, att så sker. Att på de civila sjukhusen fostras sjukvårdssoldater är någonting, som pågått sedan långt tillbaka. Men det är nödvändigt, att de värnpliktiga också få utbildning under de förhållanden, vari de sedan skola tjänstgöra, om det verkligen gäller. Jag måste säga, att jag inte kan finna, att kammaren skulle på något sätt binda Kungl. Maj:ts handlingsfrihet, eller hur orden föllo, om kammaren toge motiveringen. Ty utskottet har ju mycket ingående uppehållit sig vid den av chefen för försvarsdepartementet gjorda utfästelsen. Jag kan sålunda inte finna annat, än att jag har skäl att vidhålla det yrkande jag sist gjorde.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Fröken Wellin trodde, att det förelåg någon skillnad mellan vad som sagts i motionen och vad jag yttrade i mitt föregående anförande. Det torde därför vara nödvändigt, att jag säger ett par ord om den saken.

När vi i motionen ifrågasatt möjligheten av att civila läkare skulle helt eller delvis övertaga den militära sjukvården, så ha vi utgått ifrån, att det är tänkbart, att just den omständigheten, att läkarna äro militärer, skapar ett förhållande mellan läkarna och de värnpliktiga, som gör, att det inte blir möjligt för dessa militärläkare att på samma förtroendefulla sätt som civila läkare företaga konsultationer. Det är vad vi menat i den saken. I övrigt ber jag att få hänvisa till vad jag förut sade, nämligen att vi tänkt oss detta uppslag endast såsom ett inlägg i diskussionen om vad som kunde och borde göras och inte såsom något förslag, som gör några som helst anspråk på att fylla måttet. När fröken Wellin vidare säger, att hon inte kan finna annat, än att Kungl. Maj:t har fria händer att företaga en utredning, även om kammaren tar utskottets motivering, så vill jag hänvisa till att utskottet dock tydligt säger ifrån, att några missförhållanden av den art, att de påkalla uppmärksamhet, icke föreligga. Detta synes vara skäl nog att anse, att Kungl. Maj:t skulle bli förhindrad att företaga en utredning i detta ärende.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Olsson i Mellerud under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl av herr Holmström i Gävle, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen om andra tillfälliga utskottets förevarande utlåtande nr 3 framställts av herr Olsson i Mellerud, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit det av herr Olsson i Mellerud under överläggningen gjorda yrkandet.

Ang. läkarvården vid de militära förläggningsplatserna. (Forts.)

§ 10.

Slutligen upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 5, angående reglering för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att statsutskottets förevarande utlåtande nr 5 måtte få på det sättet föredragas, att endast nummer och kantrubriker vid de olika punkterna uppläsas, allt i den mån annat föredragningssätt icke särskilt påkallas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9, angående anslag till arbetsrådet.

Ang. arbetsrådet.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 10 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att till arbetsrådet för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 50,850 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till arbetsrådet för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra förslagsanslag av 47,650 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Kvarnzelius, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona och *Nilsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. arbetsrådet. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, anförde:

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson:** Herr talman! Kungl. Maj:t föreslog i statsverkspropositionen, att beträffande avlöningen till arbetsrådets ordförande och chef skulle ske en återgång till vad som gällde före år 1926, så att arbetsrådets chef skulle få en avlöning av 15,000 kronor. Statsutskottet har icke ansett sig kunna tillmötesgå denna framställning, utan föreslår, att avlöningen skulle ordnas på samma sätt, som varit fallet under år 1926, d. v. s. att befattningen såsom chef för arbetsrådet skulle bli en bisyssla och avlönas med ett arvode av 4,000 kronor. Som stöd för denna sin mening åberopar statsutskottet två skäl. Det ena är, att när arbetsrådet inrättades, en massa frågor av principiell innebörd och stor räckvidd förelågo, som påkallade, att genom en ansenlig avlöning förvärva en förmåga av hög kapacitet såsom chef för arbetsrådet, men att numera, sedan en fast praxis utbildat sig beträffande de ärenden, som arbetsrådet har att behandla, det inte längre kan göras gällande, att berörda förhållande motiverar denna högre avlöning. Utskottets andra skäl är, att Kungl. Maj:t år 1925 ansåg, att befattningen lämpligen kunde anordnas som bisyssla, och denna Kungl. Maj:ts anordning godkändes av riksdagen utan erinran.

Vad nu det första skälet beträffar, vill jag till en början, dock endast i förbigående, framhålla, att antalet ärenden hos arbetsrådet under de sista tre åren tycks hava varit statt i ständig ökning. Antalet ärenden utgjorde i approximativa tal år 1924 1,000, år 1925 1,100 och år 1926 omkring 1,300. Viktigare än ärendenas antal är emellertid deras art. Det är sant, såsom utskottet säger, att de stora ärendena av principiell innebörd och större räckvidd vore talrikast under den första tiden av arbetsrådets verksamhet. Men de ha därför ingalunda tagit slut. Av uppgifter, som infordrats från arbetsrådet, framgår, att det fortfarande litet emellanåt dyker upp svåra principfrågor, som påkalla ett ingående och tidsödande övervägande. Jag vill i det avseendet peka på sådana frågor som huruvida arbetstidslagen är tillämplig på visst företag eller på visst slags arbete, t. ex. om visst arbete kan anses så oregelbundet, att det inte kan förläggas till bestämda tider, fråga om visst sågverk är binäring till ägarens jordbruk eller icke, huruvida visst ackordsavlönat arbete, som utföres på fritid, faller under lagen, o. s. v. Jag menar, att det är fortfarande så, att arbetsrådet i rätt stor utsträckning är upptaget av frågor av verkligt principiell betydelse och av stor räckvidd och att det därför väl kan vara skäl i att se till, att man får en chef, som är det arbetet vuxen.

Vidare åberopar utskottet, som sagt, Kungl. Maj:ts ställning till frågan 1925. Det är sant, att Kungl. Maj:t då föreslog att anordna denna chefsbefattning såsom bisyssla, och det är också sant, att statsutskottet och riksdagen icke gjorde någon invändning häremot. Det förekom emellertid en anmärkning av konstitutionsutskottet, vilken visserligen riktade sig mot den kombination, som Kungl. Maj:t då gjort, men av vilken erinran även framgick, att utskottet ansåg denna anordning i och för sig vara mindre lämplig.

Slutligen vill jag erinra, att propositionen icke avser, att man skulle i det här stycket helt och hållet återgå till förhållandena före 1926. Före 1926 hade man i arbetsrådet dels en ordförande, avlönad med 15,000 kronor, och dels en sekreterare, avlönad med 7,800 kronor jämte 1,000 kronor i tillfällig löneförbättring. Nu äro dessa befattningar sammanslagna, nu är det samma person, som är på samma gång ordförande och sekreterare, och för honom föreslås ett arvode av 15,000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär således i själva verket en ganska avsevärd besparing i förhållande till vad som rådde före 1926. I betraktande av ordförandens växande arbetsbörda och de stora fordringar, som ställas på ho-

nom, synes det, som om det föreslagna beloppet, 15,000 kronor icke kan betraktas som oskäligt.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Efter herr statsrådets anförande har jag icke mycket att tillägga. Jag skall endast be att få angiva mina skäl, varför jag reservationsvis biträtt Kungl. Maj:ts förslag.

Det är ju så, att denne befattningshavare har att bära ansvaret för avgörandet av en hel rad spörsmål, som röra vårt mycket invecklade samhällsliv, i vad gäller förhållandena på arbetsmarknaden särskilt i detta fall. Jag får verkligen säga, att när man nu från Kungl. Maj:ts sida kunnat komma fram till en så avsevärd besparing, som man här gjort, är det, rent ut sagt, futtigt av utskottets majoritet att icke taga hänsyn till, att man lastat på en och samma person det arbete, som tidigare utförts av 3, 2 eller åtminstone 1 person jämte ordföranden. Allt ligger numera på en person. Och tar man hänsyn till, vad man får betala på öppna marknaden, om jag får använda det uttrycket här, förefaller det mig, att det med hänsyn till områdets stora vikt och betydelse är en synnerligen billig organisation. Jag har varit med tillräckligt många gånger, när det gällt att avgöra tvister av olika slag, och vet, att det ej går för en billig penning, om man vill skaffa sig den mest kvalificerade arbetskraften för dylika avgöranden. Jag tycker således, att när man nu i besparingssyfte belastat en person med arbete på detta sätt, när man tar i betraktande, att han har en mycket ansvarsfull och delikat uppgift, och när man vidare vet, att om man skulle ha att träffa dylika avgöranden på privat väg, vilket icke går för sig här, då det gäller att efterleva en lag, som skall föras ut i levande livet, skulle kostnaden bli avsevärt högre, då måste jag säga, att det är synnerligen väl använda pengar och att det är ett synnerligen väl genomtänkt förslag, som Kungl. Maj:t här lagt fram. Det kan ej lända till förtjänst för någon part, att vi göra avvikelser från vad Kungl. Maj:t föreslagit, varför jag, herr talman, ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande punkt.

Häruti instämde herrar *Törnkvist* i Karlskrona och *Nilsson* i Örebro.

Herr **Jansson** i Falun: Herr förste vice talman! Att döma av herr Andersons yttrande skulle man kunna få den uppfattningen, att utskottets majoritet icke beaktat, att ifrågavarande befattningshavare har ett mycket ansträngande arbete. Men så är icke fallet, det har utskottets majoritet full väl beaktat, men den har ej ansett, att det arrangemang, som av Kungl. Maj:t nu vidtagits, varit nödvändigt att vidtaga, när man en gång gått ifrån den tidigare anordningen. Det är det, som varit motivet för, att vi ej velat vara med om att fastlåsa en lön för en ordförande i arbetsrådet, som är jämnställd med överdirektörslön, utan ansett, att det är en domstol visserligen, men som dömer kollektivt, en domstol, som består av ordförande och dessutom 3 andra ledamöter. Ordföranden har här icke avgörandet i sin hand, utan det är en kollegial domstol, och han har endast att leda dess förhandlingar. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ordförande tillika vara sekreterare, men om herrarna ge akt på herr Andersons yttrande och Kungl. Maj:ts förslag, så ligger herr Anderson i Råstock på den bogen, att det skall bli en extra sekreterare, ty han säger, att det är futtigt att lasta på en person så mycket arbete. Då kan jag ej draga någon annan slutsats, än att om den som nu är sekreterare, blir ordförande, är det en tidsfråga, när det skall bli en särskild sekreterare inom arbetsrådet. Det är det vi

Ang. arbetsrådet. (Forts.)

ansett ej vara lämpligt. Sekreteraren har under de gångna åren omhänderhaft det utredningsarbete som erfordrats, och han har även sista halvåret 1926 varit rådets ordförande. Jag har icke hört, att det på något sätt blivit avbräck i arbetsrådets arbeten genom denna anordning. Jag anser, att den är smidig och lämplig, därför att om Kungl. Maj:t finner, att det är nödvändigt, så kan Kungl. Maj:t utan omak tillsätta en annan ordförande. Den, som innehar befattningen, har den endast som en bisyssla med ett arvode. Hans ordinarie syssla är sekreteraresysslan. Jag tycker, att det är praktiskt och lämpligt. Och ekonomiskt spelar det för honom ingen roll och ingen roll för statsverket heller, antingen man följer utskottets eller Kungl. Maj:ts förslag, jag menar ingen vidare roll. Men efter herr Andersons tankegång spelar det en roll, och det är det, som vi i avdelningen misstänkt, att så skulle ske. Departementschefen har garderat sig härvidlag och säger, att om det sedermera skulle framställas krav på en särskild sekreterare för arbetsrådet, så får man taga saken under omprövning. Men vad blir följden? Det känna vi alla, som varit med att behandla sådana frågor. Följden blir endast, att det också blir en sekreterare. Då ha vi fått en sekreterarelön plus en ordförandelön, som skulle vara likställd med en överdirektörs. Jag vill erinra, att verket är icke stort. Om man icke räknar med ledamöterna, så är det endast en tjänsteman i verket och de övriga äro ledamöter i den kollegiala domstolen. Det förefaller mig att nuvarande anordning är synnerligen lämplig. Den godtogs 1926 i januari månad och intet klander har rests mot den förrän nu. Jag förstår icke anledningen till att nu komma fram med detta förslag. Jag tror icke, att Kungl. Maj:t själv kommit fram med detta, utan att det är arbetsrådet, som genom påtryckning på departementschefen lyckats få Kungl. Maj:t att gå fram med detta förslag.

Jag ber, herr talman, att på grund av dessa motiv få hemställa till kammaren att bifalla utskottets förslag.

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Jag skall först svara några ord på vad herr Jansson i Falun sist yttrade.

Han sade, att han knappt trodde, att det varit Kungl. Maj:t själv, som vidtagit anordningen att lägga fram denna proposition sådan som den nu är. Utan hade detta skett på grund av påtryckning från arbetsrådet. Det ligger icke så, men väl har arbetsrådet i sin framställning till Kungl. Maj:t om arbetsrådets stat framfört, att det vore lämpligast återinföra förut gällande ordning.

Då herr Jansson i Falun säger, att när regeringen så sent som 1926 vidtog anordningen att göra ordförandeskapet i arbetsrådet till en bisyssla, så finnes nu ingen anledning att frångå det, så vill jag fråga: vad var anledningen till att Kungl. Maj:t då kunde gå på den linjen? Jo, att genom den anordningen hade man möjlighet och förutsättning för att tillföra arbetsrådet en person som ordförande, vilken tidigare tjänstgjort som ordförande och var väl inne i alla förhållanden, och beträffande vilken man visste, att samarbetet mellan honom och de övriga var sådant, att det mycket väl kunde ordnas så. Det var sålunda helt och hållet en personfråga, som den gången var avgörande på frågan. Icke tror väl herr Jansson i Falun, att det skall vara möjligt, att en så krävande syssla som den att vara ordförande i arbetsrådet kan skötas av vilken person som helst, som man sätter dit? Eller är syftet att tillämpa det så mycket klandrade systemet med bisysslor, som förestavat utskottsmajoritetens beslut att gå på denna linje? Jag måste för min del med den erfarenhet jag har av arbetsrådets verksamhet säga, att det är synnerligen olämpligt att dela upp arbetet på sätt nu skett, så att den sammanlagda lönen delas upp i två poster, en som sekreterare och en som ordförande. Ett sådant förfaringssätt är vare sig lämpligt eller klokt.

Ang. arbetsrådet. (Forts.)

När utskottet framhåller, att arbetsrådet tillsattes 1919, utgick man från den förutsättningen, att med tiden vore det möjligt att sänka de löner, som fastställts för arbetsrådet, så är det nog riktigt, att man då räknade därmed. Den förste ordföranden i arbetsrådet var nuvarande landshövding Elmqvist. Han avlönades som ordförande med 15,000 kronor och som generaldirektör, hade han 11,000 kronor, det var en generaldirektörs lön på den tiden. Sedan ha förhållandena ändrats så, att lönerna höjts undan för undan. Nu är en generaldirektör uppe i 18 à 19,000 kronor per år, men arbetsrådets ordförandes lön har stått kvar vid 15,000. Ur den synpunkten finnes ingen anledning att nu sänka den. Då har man att taga under övervägande om det förhåller sig så, att arbetsbördan för ordföranden minskats i så hög grad, att det motiverar en sänkning. Jag utgår från den förutsättningen, att det icke enbart är beroende på tillfredsställelsen att kunna jämka och pruta, som varit bestämmande här, utan att utskottsmajoriteten måste ha en motivering för sitt förslag. Denna kan väl då ej vara någon annan, än att arbetets art motiverar en sänkning. Nu förhåller det sig emellertid så, som utskottet också riktigt framhåller, att under de första åren var givetvis arbetet mera betungande. Man hade mera omfattande principiella frågor att avgöra. Någon mera allmän praxis har dock icke kunnat skapas. Vad som inom större arbetsområden vunnit en mera stadgad lösning är arbetstiden vid kontinuerligt arbete, vakttjänstgöring o. s. v. men det är icke möjligt, som utskottet synes förmoda, att schablonmässigt lösa uppkomna tvister om arbetstiden. Skall man ordna en tvist, som föreligger i arbetsrådet, på sådant sätt, att det blir till fördel för arbetarna och industrien över huvud, måste den behandlas med särskild hänsyn till de förhållanden, som föreligga i det enskilda fallet. Här förekomma fortfarande en mängd rent principiella tvister, som kräva icke så litet tid, arbete och utredningar, säkerligen bra mycket mera, än vad herr Jansson i Falun tänker sig. Jag tror mig ha möjlighet att bedöma det. Utgår man då ifrån den förutsättningen, att arbetsrådets verksamhet icke är betjänt av att ordförandeskapet får vara en bisyssla, därför att vid nytt val av ordförande, svårigheter kunna uppstå att därtill erhålla fullt lämplig och kvalificerad person, och att å andra sidan arbetsrådets arbete, då det gäller ordföranden, ingalunda minskats utan tvärtom väsentligt ökats, då tror jag, att man får utgå från den förutsättningen, att det icke föreligger grundade skäl att gå på den linje, som statsutskottets majoritet gjort.

Herr förste vice talman, jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag tror knappast, att jag behöver inför kammaren tillbakavisa den insinuation, som herr Jansson tillät sig. Han lade ord i min mun, som jag aldrig yttrat, och försökte att stärka sin position här i kammaren genom att konstruera upp en skillnad i uppfattning mellan statsrådet och min ringhet beträffande arbetsrådets sätt att arbeta.

Jag skall be att få förklara, att jag verkligen i det fallet gör anspråk på att ha en del sakkunskap, därför att jag har sedan år 1908 varit med, när det gällt handläggningen på ett stort enskilt område av sådana tvister. Jag vet därför, att det är det grövsta missbruk av ord, när man, som herr Jansson i Falun, säger, att ordföranden endast har att leda förhandlingarna. Vore det en så enkel procedur, kunde man ge herr Jansson i Falun rätt. Men nu är det ej så, och det framgår av förhållandena, att här har hela föredragningsskyldigheten lagts på en person. Det betyder, så vitt jag kan förstå, något helt annat, och jag förmodar, att herr Jansson i Falun i egenskap av ordförande i

Ang. arbetsrådet. (Forts.)

tredje avdelningen ej tar sin sak så lätt, att han sitter där som ordförande på det sättet och endast leder förhandlingarna, utan, om jag känner honom rätt, så nedlägger han nog både flit och arbete för att sätta sig in i de frågor, som tredje avdelningen har att behandla. Här är att märka, att de uppgifter, som arbetsrådet har att handlägga, förut uppdelades på en, två eller tre särskilda föredragande. Allt ligger nu på en person. Om man vill komma fram till ett gott resultat, med hänsyn till att dessa ärenden äro av en synnerligen ömtålig beskaffenhet, tror jag, att man gör klokt i att icke ifråga om avlöning behandla denna person allt för futtigt. Jag har icke sagt, att det var futtigt att lägga på honom sekreterargöromålen, jag har endast sagt, att den organisation, som Kungl. Maj:t föreslagit, är fullt berättigad och likaså den lön, som Kungl. Maj:t begärt åt ordföranden. Det är klart, att här kommer man nu upp och säger ungefär detsamma, som man sade i utskottet, nämligen att det är givet, att en människa icke kan bli så mycket bättre, om han får några hundra kronor mera om året, och att han sköter sakerna lika bra för den lön, som utskottets majoritet föreslagit. Det kan hända, men om man skall lägga sådana synpunkter på sådant som herr Jansson i Falun, då han sade, att verket icke är så stort, så får jag säga, att jag annars trott, att vi här i riksdagen bestämma lönerna efter värdet och kvaliteten hos det arbete, som åligger vederbörande. Om avlöningarna till chefer skola utmätas efter verkets storlek, hade det varit lättare för Kungl. Maj:t att bibehålla två föredragande och en sekreterare, ty då hade verket varit så stort, att ej ens tredje avdelningen hade hesiterat. Men nu, när man plockat bort föredragande och sekreterare, blir verket så litet, att man ej kan gå med på den lön, Kungl. Maj:t föreslagit. Vem som kan få detta att gå ihop med logikens lagar, icke är det jag.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Carlsson-Frosterud:** Herr talman! Då man diskuterar denna fråga, kan det vara rätt förklarligt, att man kan anlägga olika synpunkter på den, men det är enligt min mening mest lämpligt, att man vid överläggningar om den söker framföra de sakliga skäl, som respektive parter ha på frågan. Men herr Anderson i Råstock inledde sitt anförande med användande av en helt annan taktik. Han började med att fastslå, att utskottsmajoritetens ståndpunkt innebar en småfuttighet. Det gav mig intryck av att herr Andersons sakskäl icke voro så starka, då han måste börja sitt anförande med att pådyvla statsutskottets majoritet något sådant. Jag var för några ögonblick åhörare av debatten i första kammaren och konstaterade, att statsutskottets ordförande under sitt då hållna anförande just omfattade samma synpunkter, men med vad resultat? Jo, med det resultatet, att första kammaren efter en rätt kort debatt biföll utskottets förslag utan votering. När jag visste detta, så insåg jag, att herr Andersons i Råstock sätt att inleda sitt anförande var något opåkallat.

Vi ha inom tredje avdelningen ägnat en mycket ingående uppmärksamhet åt de olika synpunkter, man kunnat lägga på frågan, och vi ha naturligtvis icke förbisett den stora vikt och betydelse, som arbetsrådets verksamhet har för det industriella livet i landet. Det ha vi varit fullt medvetna om, men därmed har man icke kunnat förplikta sig till att precis anordna ledningen av denna i sig viktiga institution annat än efter de mest förnuftiga grunder. Och en enligt min mening nyttig princip vid beslut angående lönefrågor och tjänstemäns ställning och dylikt torde vara att hålla en viss kontinuitet, så att man icke hoppar hit och dit.

Här har tidigare påpekats, att denna befattning såsom ordförande i arbetsrådet varit förenad med en avlöning, avsedd att vara ersättning för full sysselsättning av en person, ända till dess att i början av 1926 på grund av dåvarande

ordförandes avgång dåvarande Kungl. Maj:t ansåg, att utan olägenhet ordförandens plats i arbetsrådet kunde anordnas såsom en bisyssla till en statstjänst och avlönas med ett arvode av 4,000 kronor. Det har påpekats, att detta godkänts av föregående års riksdag. Nu innebär Kungl. Maj:ts förslag, att man skall återgå till de förhållanden, som voro gällande före 1926. Statsutskottets majoritet anser, att det icke är rätt att hoppa fram och åter, att besluta än så och än så i frågor som denna.

Ang. arbetsrådet. (Forts.)

Det har från såväl herr statsrådet som herr Holmströms sida påpekats, att anledningen till att man 1926 kunde vidtaga en sådan anordning var, att man hade till förfogande en person, som genom sin verksamhet i arbetsrådet tillvunnit sig en ingående erfarenhet och sakkunskap i till arbetsrådets handläggning hörande ärenden. Hur är det nu? Då Kungl. Maj:t för närvarande har till ordförande utnämnt sekreteraren, vill jag fråga: saknar denne man ingående erfarenhet om det arbete, som utföres inom arbetsrådet? Jag kan icke tro, att så är fallet. Sålunda har man även nu en person med kvalificerad sakkunskap på området till sitt förfogande.

Men man har velat bereda fria händer för Kungl. Maj:t att vidtaga en anordning, som av personliga eller andra skäl kan befinnas lämplig beträffande ordföranden, något som icke kan bli fallet, om man förändrar ordförandebefattningen till en överdirektörsbefattning, då man vore bunden oavsett hur förhållandena kunde förändras. Utskottets ståndpunkt är betingad av en önskan att vidhålla förra riksdagens beslut och att hålla frågan öppen med möjlighet att kunna anpassa sig efter förhållandena.

Jag vill vidare påpeka, att skillnaden i lön för ordföranden icke är sådan, att den kan spela någon roll, därför att även med utskottets ståndpunkt befattningshavarens inkomst kommer att överstiga 15,000 kronor. Det är icke utskottsmajoritetens mening att på något sätt ställa personen i oförmånlig ställning. Med dessa synpunkter, som utskottsmajoriten haft och som jag biträtt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Holmström** i Stockholm: Herr talman! Blott ett par ord. Det framhölls och betonades från såväl herr statsrådets som min sida, att den anordning, som vidtogs, då man satte ordförandebefattningen som bisyssla, kunde vidtagas därför att man hade en lämplig man att tillgå som ordförande. Då frågar herr Carlsson-Frosterud, om icke den som nu är ordförande är lämplig för befattningen? Jo, min kära Frosterud, visst är han lämplig, men jag förstår icke varför det skall vara en bisyssla, då han är helt anställd. Det är befattningens betecknande som *bisyssla*, som saknar sin grund och motivering.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag vill bara be att få säga ett par ord med anledning av herr Carlsson-Frosteruds sätt att kritisera mina s. k. inledande ord. Jag undrar, om det icke är rätt så ovanligt i kammaren att som herr Carlsson-Frosterud gör åberopa vad första kammaren gjort. Det brukar vara så, att vi fatta våra beslut oberoende av första kammaren. Sedan kan jag tillåta mig den lilla gissningen — annat blir det ju icke — att sedan man varit med om en interpellationsdebatt i första kammaren under ett par timmars tid, så ansåg möjligen reservanten i första kammaren, att det var onödigt att begära votering, därför att kammaren under debatten om denna punkt för tillfället var så fåtaligt besatt. Sådana situationer kunna uppstå ibland, herr Carlsson-Frosterud, och de kunna uppstå även här.

Varför jag vidhåller mitt yttrande hela vägen är icke därför att det, som föreslås från utskottets sida, är absolut otillräckligt utan därför att jag icke vill på något sätt bidraga till att nedsätta en inrättning, som har med avtals-

Ang. arbetsrådet. (Forts.)

förhållandena och lagtillämpning på arbetsmarknaden att göra, och *det* bör *icke* glömmas i detta sammanhang.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag ber blott att få säga ett par ord till herr Anderson i Råstock. Vi ha inom utskottsmajoriteten ansett, att det åstadkommes icke någon högre auktoritet genom högre löner och titlar. Jag ger icke så mycket för den auktoriteten. Det är det arbete, som utföres av rådet, som skaffar det auktoritet. Vi ha ansett, att det bör ordnas på ett praktiskt och förnuftigt sätt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Anderson i Råstock, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9 av utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i detta ämne.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statens kostnad för vissa pensionstillägg och understöd.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 18*, angående statens kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, begärdes ordet av

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp, som anförde: Herr talman! Då vi nu äro komna till den stora posten i *detta* utlåtande, vill jag säga, att det har icke kunnat undgå mig under de sex år, jag haft äran tillhöra statsutskottets tredje avdelning, att fästa uppmärksamhet vid denna post. Det har varit så under alla departementschefer, att en uppgift lämnats av pensionsstyrelsen om hur mycket som behövdes på denna punkt, men sedan har herr statsrådet prutat en eller två miljoner. Alla statsråd ha gjort det på de sista åren, och riksdagen

Ang. statens kostnad för vissa pensionstillägg och understöd. (Forts.)

har följt statsrådet naturligtvis, och det har gått bra. Det är något egendomligt, som man icke eljest så ofta träffar på, och kunde det gå så på andra stora anslag, så vore det alldeles härligt. Ty eljest vill man ju gärna stå på, att ett anslag är så beräknat, att det icke är något att pruta på. Därför ha vi den uppfattningen, att sedan statsrådet prutat, har avdelningen i regel endast att gå med därpå, och så har den gjort, och det har gått lyckligt åtminstone hittills.

Det har också icke kunnat undgå mig, att detta är väl det största anslaget på en enda punkt. Åtminstone jag och som jag tror var och en av mina kamrater på avdelningen har icke kunnat tränga det allra minsta in i denna anslagspost, som vi skola ge utlåtande om. Jag erkänner villigt, att jag nu efter sex års arbete med denna punkt icke står klokare på detta område än för sex år sedan, och man kan gärna sätta kunskapen hos mig rörande detta anslag till plus minus noll. Det erkänner jag villigt.

Det synes mig så påfallande, det knapphändiga i Kungl. Maj:ts meddelanden rörande denna post. Detta är icke något klagomål mot det nu sittande statsrådet. Det var så även förut. Man får icke mycket klarhet om hur det egentligen verkar och hur det fungerar.

Nu är det så, att nästa punkt är så invävd i denna punkt — anslaget på nästa punkt ingår som en del av anslaget på denna — att jag därför är tvungen be att vid denna punkt få beröra det, som kanske mest rör den kommande punkten, något som jag hoppas herr talmannen medger.

Jag har haft tillfälle att erhålla del av ett sakkunnigutlåtande, jag tror från 1916 eller möjligen 1917. Där har man behandlat framför allt hur man skulle placera, sköta denna fond, som uppstår av avgifter till den allmänna pensioneringen. Läser jag dessa herrars utlåtande och förslag, så faller det genast i ögonen, att var och en av dem haft sin särskilda mening. Men frågar man, vilken ställning de intagit till sina respektive verk, så finner man, att de i allmänhet var och en för sitt verk strävat efter att få så stor del av pensionsfonden som möjligt. Det är givet, att hur det här skall slå ut med avgiftspensionering, det kan man icke riktigt bli klar med, ity att man på detta område både i pensionslagen och ännu vidare i fortsättningen finner, att styrelsen på detta stora område har blandat ihop dessa saker så, att det enligt mitt sätt att se saken är mycket beklagligt, att det skett. Jag finner nog av uttalanden av de förutnämnda sakkunniga, att de varit inne även på den frågan, om att man skulle om fem eller tio år göra en överslagsberäkning huruvida fonden motsvarar sina förpliktelser. Då blev man överens om, att man skulle alltid räkna så att man var på den säkra sidan. Således går jag ut ifrån att, då man gjort denna inventering, denna översyn, man även har räknat så, att man var på den säkra sidan. Då är det påfallande, att man anser, att detta s. k. vinstöverskott i fonden mer än fondens förbindelser skall på fem år kunna gå upp till den jämförelsevis rätt stora summan av 28 miljoner kronor. Någon uppgift om på vilket speciella område, som denna vinst skulle uppstå, och var det icke skulle bli vinst, eller hur denna kolossala vinst skulle kunna uppkomma på så kort tid, det saknade avdelningen alla möjligheter att bedöma. Och som man nödvändigt ville framlämna huvudtiteln före påsk, ville icke avdelningen gå med på att man tog tid till detta och gjorde en mera ingående undersökning, beträffande vilken jag för övrigt icke är riktigt säker på, att man skulle av densamma fått så stort ljus i frågan ändå, men det kan ju hända att så varit fallet. Då tycker man, att när vinsten på denna verksamhet på fem år för det allmänna har kunnat bli 28 miljoner kronor, och man vet, att sammanlagda avgiftspensionerna hittilldags under hela verksamheten icke gått upp till så stor summa, kan man fråga, om det är så väl kalkylerat. Är det förnuftigt att gå fram på sådant sätt?

Ang. statens kostnad för vissa pensionstillägg och understöd. (Forts.)

Den stora sak, som man särskilt lade an på, när folkpensioneringen infördes, var givetvis att man ansåg sig berättigad att tvinga medborgarna i detta land att åtminstone i någon mån sörja för sin utkomst på ålderdomen eller om de bleve invalider. Jag skall icke diskutera saken vidare än så, att jag blott säger, att detta var den allmänna, bärande kraften i det fallet. När man så som de sakkunniga, som jag nyss åberopade, förklarar, att även om vinst skulle uppstå, bleve det för litet att slå ut på dem, som skola ha avgiftspensioner, så vill jag säga, att jag förstår icke ett sådant resonemang. Nu är det sant, att omdömet fälldes för tio år sedan. Herrarna kunna försvara sig med att de icke kunde förutsätta ett sådant kolossalt överskott. Men man kunde dock förutsätta uppkomsten av ett stort överskott, det är solklart. Då är det mer än märkvärdigt, att det var just på den huvudpunkten, som man gick fram 1913 och diskuterade och så starkt tryckte på, att det är just med hänsyn till ålderdomen och invaliditeten, som folket skall tvingas att avsätta något, vare sig det vill eller ej. Det ligger något i det. Det var det skäl, som man kunde komma med, då man i vårt land skulle göra ett försök på området. Man stannade ju icke såsom i Tyskland vid en tvångsanslutning av enbart lönearbetare och dylika. Man gick här icke heller in för samma grundsystem som i Tyskland, vilket gör, att det är märkvärdigt, att de sakkunniga åberopa en del tyska tabeller och dylikt. Dessa kunna ju ej vara tillämpliga och ha ingen bevisningskraft, eftersom vi gått ut från helt andra principer i fråga om vår folkpensionering.

Det synes mig därför verkligen vara på tiden, att man ändå klarlägger, om icke våra avgiftspensioner skulle kunna i högre grad än hittills tjäna det ändamål, som man sade sig sträva efter, när man införde dem, nämligen att ge så mycket som möjligt till dem, som uppnå 67 års ålder eller dessförinnan bliva invalider. Jag tycker, att detta ligger så snubblande nära till hands, som ju besparingssakkunniga föreslagit betydligt högre tvångsavgifter. Är det meningen att genomföra något dylikt och man kalkylerar på samma sätt som man gjort hittills, skall naturligtvis vinsten för staten bli kolossal. Vinsten stiger naturligtvis i direkt proportion till inkomsterna för pensionsfonden. Det synes mig vara så oklart, att samtidigt med att man föreslår ökade pensionsavgifter, vill man helt och hållet ignorera det faktum, att man lagt kalkylerna så utomordentligt ogynnsamma för den enskilde, som tvingas att ge sina avgifter. Jag tycker, att det är något egendomligt, att staten i detta fall skall vara sämre än ett enskilt försäkringsföretag. Nästan alla enskilda dylika företag utdela ju av vinsten till sina delägare, som ju härigenom få verkligt intresse av det hela. De sakkunniga däremot säga — jag kan icke citera fullt ordagrant men meningen kan jag ange fullt exakt — att avgiftspensionerna kunna ju icke göra institutionen så populär, men man vidtager i stället andra åtgärder, som synas utåt. Genom de senare tror man, att folkpensioneringen skall bli mer populär och att folk skall finna mera intresse för densamma. Ja, jag får erkänna, att jag har mycket svårt att förstå ett sådant resonemang. Icke bör väl staten skaffa sig möjlighet att ge ut pengar på andra linjer just genom att plocka åt sig vinsten av de tvångsförsäkrade. Jag får säga, att det kan icke vara en lycklig utväg, om så sker. Jag förstår dock alltför väl, att man är inne på samma linjer i lagen, ty där blandar man ihop avgiftspensioner, pensionsunderstöd och pensionstillägg i en enda röra. Det borde dock vara en liten skillnad på de där sakerna.

Övergå vi nu till den punkt, som följer närmast efter den nu föredragna, finna vi ju, att man där föreslår ett anslag av 100,000 kronor till pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet. Ja, jag vill förutskicka, att det är kanske litet betänkligt att yttra sig här i kammaren om detta ärende, ty då brukar man ju få slungat sig i ansiktet, att man är en hårdhjärtad själ och är

motståndare till att folk får vård och dylikt. Jag vill emellertid på förhand säga, att så är icke fallet.

Ang. statens kostnad för vissa pensionstillägg och understöd. (Forts.)

Jag skall icke fördjupa mig i själva saken om den sjukvårdande verksamheten i vidare mån än att jag naturligtvis som andra har observerat, att de, som förstå sig på dylik sjukvård, äro en smula oense om hur den skall organiseras. Nu säger man, att denna sjukvårdande verksamhet är i många fall en ren affär för staten. Man sparar, heter det, på pensioner därigenom att man uppskjuter tidpunkten för invaliditet och dylikt. Ja, här ha vi återigen det vanliga samröret mellan pensioner och pensionsunderstöd och pensionstillägg. Jag vill icke bestrida, att man i vissa fall kan spara på pensionsunderstöd och pensionstillägg, men hur man tänker sig att spara pensioner, det får jag erkänna, att det begriper jag icke. Man tager dock de medel, som åtgå till denna sjukvårdande verksamhet, till den allra ojämförligt största delen just ur den vinst, som uppstår på avgiftspensionerna. De 100,000 kronor, som nu föreslås skola utgå av statsmedel, äro endast att betrakta som en spik, som man hänger det hela på. När det är åtminstone mellan en och två miljoner kronor, som skola åtgå för ändamålet, kunde man ju lika gärna taga dessa 100,000 kronor ur samma källa. Detta anslag på 100,000 kronor är därför bara ett anslag för syns skull, det är ju alldeles givet.

Det är också egendomligt, att man vävt samman saken på det här sättet. Pensionstillägg och pensionsunderstöd skola ju utgå av statsmedel med $^3/_4$ och av landstings och primärkommunernas medel med vardera $^1/_8$. Det är ju helt andra grunder än beträffande avgifterna till pensionsändamål, men detta oavsett röres alltsammans ihop.

Det skulle också vara av stort intresse att få ett ordentligt klargörande mellan de olika åskådningarna i läkarkretsar, om det är klokt eller ej att ha dessa parallella sjukvårdslinjer vid sidan om varandra. Båda linjerna ha ju till ändamål att på bästa och billigaste sätt söka ge hälsa åt sjuklingar i detta land. Den ena linjen skötes av landstingen i stort sett och bekostas även av dem. Det är kanske en smula njuggt en eller annan gång, men jag tror, att landstingen i stort sett ha skött denna sak så, att man icke kan rikta något större klander däremot. Den andra linjen skötes av pensionsstyrelsen, som ju tycks ha den fördelen, att den har obegränsade ekonomiska resurser. Nog bör den kanske därför kunna sköta det bättre än landstingen, men om det därför är klokt att ha dessa parallella linjer kan man dock hysa stora tvivel om. Jag är icke beredd på att säga, om den ena eller den andra linjen har företräde, men jag tycker, att det vore skäl i att gå litet mera på djupet även i den frågan.

Det är också klart, att om man vill lägga vikt på att det ålderdomsstöd, som skulle vinnas genom dessa avgiftspensioner, skall bli så bra för medborgarna som möjligt, bör man icke avleda de uppsamlade uppgifterna genom en massa små rännilar, som nu sker dels genom att disponera det så kallade överskottet, vinsten, dels genom att placera kapitalet så att det icke precis ger bästa möjliga avkastning. Även detta verkar naturligtvis i den riktningen, att avgiftspensionerna bli så ytterligt små.

Det kan också vara skäl i att reflektera över huruvida en anhopning av så kolossala fonder, som nu tycks bliva fallet, kan vara nationalekonomiskt riktigt klokt. Att fondbildning behöver finnas, inser jag mycket väl, men man baxnar en smula, då man hör vissa uppgifter om till vilka belopp dessa fonder eventuellt kunna komma att uppgå, framför allt om man skulle följa besparingssakkunnigas förslag. Det kan då verkligen vara berättigat att här sätta ett stort frågetecken. Tål vår nation vid att man från den egentliga produktiva verksamheten uppsamlar detta antal miljarder — det är allvarsamma saker det — och suger upp dem över hela landet för denna stora fondbildning i

Ang. statens kostnad för vissa pensionstillägg och understöd. (Forts.)

huvudstaden? Jag tror, att det också är ett spörsmål, som tål vid att man allvarligt går till botten med det.

Ja, det finns åtskilligt till på detta område, som jag skulle velat inlåta mig på, om icke tiden nu blivit så långt framskriden. Då man i en utskottsavdelning önskar gå till djupet av denna sak, så sägs det, att här föreligger ju icke någon motion, här föreligger icke något förslag utan endast Kungl. Maj:ts mycket nakna proposition i ärendet. Det är sant. Det föreligger icke något egentligt uppslag, som en utskottsavdelning kan arbeta på. Att en motionär skulle äga någon möjlighet att ange verkliga uppslag på detta stora fält, som duga att bearbeta, är väl ändå otänkbart. Det är icke möjligt för den enskilde riksdagsmannen att tränga in i detta. Det är tabu, absolut omöjligt. Man kan ju icke skriva en motion, om den skall duga något till, utan att man behärskar det ärende, man skriver om. Jag erkänner för egen del, att efter sex års arbete, under vilket jag nödtorftigt tittat på denna sak, kan jag just ingenting av det, men jag kan som medborgare se åtskilligt, som jag icke finner vara, som det bör vara på detta område, och som man verkligen behövde gå litet mera på djupet med. Det kan jag se, men däremot kan jag icke positivt ange, på vad sätt rättelse bör ske. Detta är dock en fråga av så stor och djupt ingripande betydelse både nationalekonomiskt och för individerna, att redan det borde tvinga fram ett allvarligt övervägande av vad man skulle göra.

Nu har ju fjorton år gått, sedan det hela sattes i gång. Att man då tog fel och överhuvud taget såg saken för sangviniskt, är ju icke att förundra sig över, när de, som utarbetade förslaget, icke hade någon erfarenhet att bygga på. Nu kan dock erfarenheten vara en god ledstjärna, om det verkligen finns vilja att allvarligt verka för det stolta ord, som var ingången till vår folkpensionering, nämligen att det skulle bli något av betydelse för folket på deras ålderdom eller då de blevo invalider.

Det är därför, jag har velat begagna detta tillfälle att rikta en uppmaning till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att han måtte så snart som möjligt taga upp denna fråga till undersökning och verkligen utreda densamma på grund av de erfarenheter som vi redan ha och de tydliga brister, vilkas förefintlighet nödvändigt tvingar sig på var och en, som tränger in i frågan. Framför allt bör man därvid ha till ögonmärke, att man skiljer upp mellan avgiftspensioner och vad staten skall ge till understöd och pensionstillägg, d. v. s. vad staten skänker åt medborgarna. Det är ändå två skilda saker, när man har tagit med hela nationen som tvångsförsäkrad.

Jag tror, att det icke kan gå lyckligt i längden att taga in pensionsavgifterna på det sätt, som nu sker. Det är ju så gott som obegripligt, att man fortsätter med det systemet, att kommunerna skola betala in trekronan för dem, som icke själva göra det. För dessa avgifter erhåller man ju icke någon pension. Ingen människa får ett öres pension av dessa pengar. Man förstår då icke vad det skall tjäna till. Jag har hört sägas en gång — men jag kan aldrig tro, att det kan vara det verkliga skälet — att det sker blott för att man skall få in så mycket som möjligt av dessa avgifter. Ja, kunde staten ställa alla sina skatteintäkter på det sättet, att man bara sätter en mellanhand i gluggen, vore det ju mycket lyckligt för staten, men då de belopp, man får in på detta sätt, icke utgå till pensioner, tycker jag det skulle vara på tiden att man även tog och reviderade detta förhållande en smula, ty det är helt enkelt orimligt, som det nu är. Det skulle ju nu vara till ren fördel för pensionsfonden, om ingen medborgare betalte sin trekronorsavgift, ty då fick man ju ändå in pengarna av respektive kommuner och slapp betala ut ett öre i avgiftspensioner.

Jag vill som sagt rikta en vädjan till herr statsrådet att taga denna allvarliga och stora fråga i övervägande och, som jag hoppas, även tillkalla intresserade, som verkligen duga till något och förstå sig på saken och icke låter

idealismen löpa bort med förståndet, och att de måtte allvarligt försöka få till stånd en reform på dessa områden.

Ang. statens kostnad för vissa pensionstillägg och understöd. (Forts.)

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. På framställd proposition av herr talmannen, som under herr Olssons i Kullenbergstorp anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 19—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48—50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55, angående bidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, föredrogs nu; och yttrade därvid:

Ang. statsbidrag till uberkulossjukvårdsanstalter.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson:** Herr talman! I denna punkt har utskottet föreslagit en förhöjning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till Barkåkra kustsanatorium med 10,000 kronor, detta med anledning av två i ämnet väckta motioner. Det kan naturligtvis icke falla mig in att klandra den större liberalitet, som utskottet sålunda visat. Tvärtom vill jag begagna tillfället att uttala min glädje däröver. Nu är det emellertid så, att det enligt motionerna är åtminstone två olika önskemål, som vid beviljande av dessa 10,000 kr. kunna komma i fråga, nämligen dels inrättande av en ny matsal åt patienterna och dels anläggning av ett svinstall m. m. Då det gäller att expediera riksdagens blivande beslut, som väl kommer att utfalla enligt utskottets hemställan, är det av vikt att veta, vilket av dessa motionärernas önskemål det är, som utskottet avser. Jag har redan framställt samma fråga i första kammaren och därifrån fått det beskedet, att utskottet avsett, att ökningen av anslaget skall användas för ombyggnad av matsalen, och jag antar, att samma besked kan lämnas här.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! I anledning av det spörsmål, som herr statsrådet framförde, ber jag att få säga, att vid prövningen av ifrågavarande ärende ha vi utgått från de kostnadskalkyler, som återfinnas på sidan 225 i huvudtiteln, där det är angivet vad kostnaderna för olika ända-

Ang. statsbidrag till tuberkulossjukvårdsanstalter. (Forts.)

mål uppgå till. Vi ha då ansett, att tillbyggnaden av huset nr 2, d. v. s. anordnande av bättre matsalsförhållanden, borde mera överensstämma med de grundprinciper, som tillämpas, när man är med om att bevilja anslag till sjukhus av denna sort, nämligen att det gäller att bereda antingen ett utvidgat antal vårdplatser eller också bättre vårdmöjlighet. Vi ansågo då, att denna utbyggnad av matsal och arbetslokaler skulle i allra högsta grad underlätta sjukvården vid sanatoriet. Vi ha sålunda utgått ifrån att det skulle betraktas såsom hälften av kostnaden för den byggnad, för vars ombyggnad kostnaderna i propositionen upptagits till 20,776 kronor 20 öre.

Jag skall säga ett par ord till. Det kan synas litet märkvärdigt, att statsutskottet varit med om en höjning av Kungl. Maj:ts förslag, men jag vill då säga till herr departementschefen, att vi ingalunda sett saken så som om han icke skulle beakta det behjärtansvärda ändamål, som här föreligger, men nu förhåller det sig med dessa kustsanatorier vid Barkåkra och Apelviken, att de i all tid ha varit såsom tredje avdelningens skötebarn, och detta har gjort, att våra hjärtan klappat varmt för ett bifall till dessas framställningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Borggren:** Herr talman! Det är klart, att de synpunkter, som statsrådet anfört, skola noga beaktas av direktionen vid Barkåkra sanatorium, och det är även klart, att anslaget till dessa arbeten är så nödvändigt, att vi för vår del icke kunna ha något att erinra mot bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 56—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Lades till handlingarna.

Punkten 64.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 65.

Lades till handlingarna.

Punkterna 66—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkterna 70—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81.

Lades till handlingarna.

Punkten 82.

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan *punkten 83*, angående landsfogdarna, härefter föredragits, anförde: *Ang. landsfogdarna.*

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson:** Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala ett beklagande av att utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts begäran om definitiv lönereglering för landsfogdarna. Landsfogdarna fylla i själva verket en mycket viktig uppgift i vår förvaltning. De skola vara högste åklagare och chefer för polisväsendet inom länen. Det hänger därför mycket på deras självständighet, deras initiativförmåga och omdöme. De skola vidare vara mellanhänder mellan länsstyrelserna och landsfiskalerna. Nu är det ju känt, att den nyorganisation av fögderiförvaltningen, som här infördes för några år sedan, givit anledning till åtskillig kritik, och man har icke alldeles utan skäl beklagat sig över verkningarna därav i vissa avseenden. För att det emellertid icke skall gnissla alltför mycket i den nya organisationen, är det nödvändigt, att landsfogdarnas viktiga poster besättas med kvalificerat folk. Skall man då få dugliga och lämpliga personer på dessa poster, är det nödvändigt att sörja för en god rekrytering, och detta lärer icke kunna ske, om man icke ger dem en avlöning, som kan anses fullt tillfredsställande.

Jag vill slutligen i detta avseende också framhålla, att det är meningen att landsfogdetjänsterna skola vara sluttjänster, och att det således icke skall kunna ifrågakomma någon befordran från dessa platser till andra. Skulle man inrätta sig för en sådan organisation, att landsfogdarna kunde vänta befordran, då finge man också finna sig i att de begärde tjänstledighet för att tillträda förordnanden inom länsstyrelsen, vilket emellertid med hänsyn till deras egentliga uppgift icke vore önskvärt.

Nu har utskottet avstyrkt löneregleringen, och jag förstår, att det icke lönar sig mycket att tala för densamma. Men jag har ansett det vara min skyldighet att framhålla vad jag här sagt, och jag vill tillägga, att om nu landsfogdarnas lönereglering skjutes upp och kombineras med landsfiskalernas, är det mycket möjligt, att frågan icke kan komma före nästa år utan blir ytterligare uppskjuten. Detta menar jag vara ur de synpunkter, som jag framhållit, allvarligt att beklaga.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! De synpunkter, som framhållits av herr statsrådet, ha beaktats även inom statsutskottet, men vi ha ansett samhörigheten mellan landsfogdarna och landsfiskalerna vara så stor, att det vore önskligt, att deras löner reglerades i ett sammanhang. Vi dela till fullo den uppfattning, som Kungl. Maj:t givit uttryck åt, att landsfogdarnas sysselsättning är av så viktig art, att det behövs högt kvalificerat folk för att kunna sköta dessa befattningar på nöjaktigt sätt. Men å andra sidan anse vi att det också bör tagas under övervägande, såsom vi skrivit i vår motivering, huruvida full sysselsättning i vissa län kan beredas landsfogdar med sådana kvalifikationer. Det är den saken, som vi ansett, att man bör titta litet närmare på, och även andra spörsmål, som vi vidrört i vår motivering, ha vi ansett värda att tagas under förnyad omprövning.

Vidare vill jag, beträffande det extra lönetillägg, som föregående år utgick till landsfogdarna, säga, att senare kommer väl förslag däröm från statsutskottet. Att de nuvarande landsfogdarna icke komma att gå miste om det tillfälliga lönetillägget, är ju självklart. I vad mån det blir möjligt att höja detsamma, därom kan jag i närvarande stund icke yttra mig. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 84—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ersättning åt lappfogdar m. m.

Punkten 88, angående ersättning åt lappfogdar m. m.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t under punkten 86 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till ersättning åt lappfogdar m. m. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 46,350 kronor.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Olsson* i Kullenbergstorp förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, till ersättning åt lappfogdar m. m. för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 43,550 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Vid förevarande punkt har jag avgivit en reservation, då jag anser, att den tillfälliga löneförhöjning, som nu föreslås av Kungl. Maj:t, under vissa förhållanden kan föregripa en väntad lönereglering för landsstatens tjänstemän. Nu är det att märka, att dessa lappfogdar icke fingo sina löner reglerade, men väl fingo sin löneställning mera fixerad år 1921, alltså under den allra värsta kristiden. Jag har svårt att tro, att det nu är skäl och lämpligt att öka deras lönetillägg med ytterligare 700 kronor. Jag förmodar, att en lappfogde egentligen icke behöver större kompetens än en vanlig landsfiskal. Det är möjligen känt, att det i något hänseende skall vara något mera, men om jag nu ser på deras nuvarande löneställning, ha ju lappfogdarna betydligt större löner än landsfiskalerna, även om landsfiskalerna fått ålderstillägg. Nu har vidare lappfogden, såsom det framhållits, besvärligheter av sin tjänst därigenom att han skall vara så mycket på resor. Men jag vet icke om det innebär så stor ekonomisk olycka för honom, ty han har 50 % högre dagtraktamente och reseersättning än landsfiskalerna. Då jag åtminstone icke kan föreställa mig, att hans verksamhet är något mera betydande än landsfiskalens i och för sig — att den är olikartad, erkänner jag — så har jag verkligen icke kunnat finna ut något rimligt skäl för att man icke borde låta dessa lappfogdar stå i den löneställning, de nu äro, till dess man löneregler ar för hela landsstaten. Jag har därför icke kunnat följa mina kamrater i utskottet utan påyrkat status quo, då jag icke kunnat se, att något förekommit sedan 1921, som utgör ett verkligt faktiskt skäl för denna löneförhöjning. Det är på denna grund, herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min reservation.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag skall be att i korthet få yrka bifall till utskottets förslag och vill endast tillägga, att vi på avdelningen vid granskningen av förevarande framställning från Kungl. Maj:t funnit goda skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 89—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 93, angående anslaget till kommittéer och sakkunniga.

Ang. anslag till kommittéer och sakkunniga.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t uti punkten 91 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, som förutsatte, att den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av ifrågavarande anslag vore av tillfällig natur, att riksdagen måtte höja det ordinarie reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, nu 100,000 kronor, med 50,000 kronor till 150,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Vennersten*, *Widell*, *Rooth*, *Wiklund*, *Olsson* i Blädinge, *Persson* i Fritorp, *Järte* och *Jönsson* i Revinge, som ansett att utskottets hemställan, vilken de biträdde, bort grundas på följande i reservationen intagna motivering:

»Utskottet förutsätter, att den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av förevarande anslag är av allenast tillfällig natur.

Vad angår den av departementschefen omnämnda frågan om tillsättandet av en ny — sannolikt därefter permanent — delegation för samarbetet med internationella arbetsbyrån i Genève får utskottet erinra därom, att sedan ett särskilt socialråd numera placerats i Genève som förmedlande organ mellan arbetsbyrån och vederbörande svenska myndigheter, behovet av sagda delegation därför nu synes mindre än 1922, då den förutvarande delegationen indrogs»; samt

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Järte:** Herr talman! I förevarande punkt av statsverkspropositionen har herr socialministern som motivering för den ökning av anslaget, han här ifrågasätter, anfört, att han vore betänkt på att i annan form låta den delegation för internationellt socialt arbete, som upplöstes i samband med Thorssons kommittédöd, återuppstå. Detta ha några reservanter i statsutskottet funnit vara av den natur, att de föreslagit en särskild motivering, som framgår av utskottsbetänkandet, och motiveringen därför har i diskussionen varit följande: Delegationen ifråga kunde måhända anses påkallad under de första åren av arbetsbyråns tillvaro, då man närmare ville orientera sig för vad detta nya institut kunde ha för betydelse för svensk socialpolitik och åvägabringa mera ordnade förbindelser. Emellertid fann på sin tid herr Thorsson, att delegationens uppgifter mycket väl kunde ombesörjas av statsförvaltningens ordinarie organ, och så upplöste han densamma, väl vetande, att han på det viset utsatte sig för kritik från vissa kretsar, vilka ansågo sina intressen tillbakasatta genom detta beslut. Under de år, som gått, ha nu dels socialdepartementet och dels vederbörande ämbetsverk gemensamt ombesörjt dessa ärenden; och därtill kommer en sak, som gör att dessa förbindelser numera lättare kunna etableras, och det är tillkomsten av det socialråd, som placerats i Genève med uppgift att övervaka och befrämja förbindelse mellan svensk socialförvaltning och den internationella arbetsbyrån. Detta är socialrådets uppgift, och det är den sista återstoden av de socialattachébefattningar, som upprättades 1912. Härtill kommer vidare, att man numera i vårt land, till följd av att man regelbundet skickat representanter till konferenserna i Genève, lärt mera känna arbetsbyråns verksamhet och, kan man säga, fått en mera stadgad uppfattning, en rikare erfarenhet av denna byrås verksamhet och betydelse för den svenska socialpolitiken. Den betydelsen har icke varit så stor, som från början förmodats. Man överdriver ej, om man säger, att det är en allmän känsla, att arbetsbyrån tagit sig vatten över huvu-

Ang. anslag till kommittéer och sakkunniga. (Forts.)

det. Dess verksamhet skulle mycket väl kunna begränsas i fråga om kvantiteten till fromma för kvaliteten. De många propositioner, som kommit på riksdagens bord och i vilka Kungl. Maj:t funnit anledning saknas för de svenska statsmakterna att ratificera förslag till konventioner från Genève, visa, att arbetsbyråns verksamhet är av ganska ringa betydelse för den svenska socialpolitiken och att den i varje fall icke är av sådan betydelse, att ett återupplivande av delegationen i fråga vore påkallat. Den förtjänst, som denna skulle hava, nämligen att vara paritetiskt sammansatt, på sätt som fallet är med den svenska delegationen i Genève, den fördelen äger man redan uti den omständigheten, att i socialstyrelsen finnas socialfullmäktige och ett socialt råd, som enligt den sista propositionen även i framtiden skall behandla dessa frågor. Således, den insikt från arbetsgivare- och arbetarehåll, som skulle tillföras genom en ny delegation, finnes redan i de ordinarie ämbetsverken. Vid sådant förhållande och då man icke säkert vet, vad herr statsrådet menar med det han kallar åtgärder i en eller annan form, hava vi reservanter valt den linje, som vi här tillstyrka.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson:** Herr talman! Den äldre delegation på detta område, om vilken herr Järte talade, tillsattes 1920 och hade till uppgift, »att i samverkan med vederbörande ämbetsmyndigheter dels bevaka Sveriges intressen med avseende å det internationella socialpolitiska samarbetet och därvid särskilt förbereda Sveriges deltagande i den internationella arbetsorganisationens konferenser, dels ock verka för ett gemensamt uppträdande utåt från de nordiska ländernas sida å det socialpolitiska området».

Herr Järte menar nu, att denna delegation möjligen kunde vara påkallad under de första åren av den internationella arbetsbyråns verksamhet, men att, när man fått rikare erfarenhet av byråns arbetssätt och funnit, att byrån har ringa betydelse för oss, då borde man nu kunna undvara en sådan delegation.

Jag vill i förbigående säga, att jag icke kan dela herr Järtes mening, att den internationella arbetsbyrån i Genève skulle vara av ringa betydelse för oss. Tvärtom tror jag, att även om vi skulle finna, att en eller annan konvention, som beslutas på de internationella arbetskonferenserna, icke lämpar sig för oss att genast antaga, så blir det i alla fall av största betydelse för vår lagstiftning, att vi på nära håll kunna följa med vad som försiggår på detta område i Genève och att vi hava erforderliga organ att deltaga i detta internationella arbete.

Herr Järte förmenar vidare, att de förbindelser, som från vår sida skulle komma i fråga i förhållande till arbetsbyrån, skulle kunna skötas genom socialattachén. Jag kan icke heller dela den meningen. Särskilt vill jag fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att för att ett sådant organ å vår sida skall kunna fylla sin uppgift, är det nödvändigt, att däri finnas representanter för de olika parter, som alltid uppträda, när det gäller arbetsfrågor, d. v. s. både från arbetsgivarsidan och från arbetarsidan. Det låter sig icke göra för en tjänsteman att representera de bägge sidornas olika syn på de förekommande frågorna. Vidare vill jag erinra, att ett sådant organ måste hava noggrann kännedom om de aktuella svenska förhållanden, som beröras av förekommande frågor i Genève. Det är icke möjligt för en socialattaché, som enligt sin instruktion skall vistas utomlands, att så noga följa med den fortgående utvecklingen här hemma och de aktuella förhållandena i Sverige, att han i det avseendet kan fylla sin uppgift. Jag tror därför, att det vore att beklaga, om riksdagen skulle motsätta sig den i statsverkspropositionen uttryckta tanken, att en sådan delegation skall komma till stånd i huvudsak efter samma mönster som den, som avskaffades 1922.

Ang. anslag till kommittéer och sakkunniga. (Forts.)

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Det är något mer än fyra år sedan, som på senhösten 1922 den stora kommittéslakten ägde rum. Jag hade det nöjet att ett par dagar efter det detta evenemang skett träffa dåvarande finansministern, och jag lyckönskade honom till det utomordentliga greppet, oaktat jag själv var ett av offren för denna slakt, enär jag tillhörde en kommitté, som suttit i några år. Samtidigt tillät jag mig att fråga honom, om han trodde, att de linjer, på vilka han gick fram, skulle kunna följas. Han gav mig då det svaret, att det naturligtvis berodde på Kungl. Maj:t och riksdagen. Nu har man verkligen så mycket kommittébetänkanden på lager, sade han, att det nog dröjer åtskilliga år, innan man kan avverka desamma. Och det är den egenheten med kommittéer och sakkunniga, tillade han, att om det blir någon annan följd av deras verksamhet, än att man får en lunta papper på bordet, varöver det breder sig damm och spindelväv, så blir det den följden, att de hava utgifter med sig i släptåg, och många gånger rätt stora utgifter. Han trodde icke, att de svenska statsfinanserna tålde vid den fart, med vilken arbetet på att skapa nya uppgifter och nya statsutgifter dittills fortgått. Jag var mycket tillfredsställd med hans uttalande, men det hänger som sagt på Kungl. Maj:t och riksdagen.

Så har tiden gått. Ifråga om 1923 års statsverksproposition togs det naturligtvis under synnerligen grundligt övervägande, hur mycket man skulle anslå till kommittéer under respektive huvudtitlar, och det är klart, att samme man, som verkställde den åtgärd, jag förut talat om, blev den, som på de olika departementen fördelade, vad vart och ett skulle ha. Då skedde också den förändringen, att det blev reservationsanslag, så att man fick rätta mun efter matsäcken. — Det är den fördelen med reservationsanslag. Ja, kort tid har gått sedan dess och nu ha vi kommit i den ställningen, att en del kommittéer fått lägga upp för viss, kanske kortare tid, därför att pengarna icke räcka till för kommittéer och sakkunniga på respektive områden. Det förekommer till och med, att man begär ett tilläggsanslag på 50,000 kronor på en huvudtitel, något som ej förekommer för andra ändamål.

Jag får då konstatera, att det var en mycket kort tid, som min avlidne vän Thorssons tanke på detta område kunde hållas vid makt. Det synes nu återigen bliva en högflod på kommittéväsendets och sakkunnigeinstitutionens område. Det vore mycket litet önskligt, att en finansminister på nytt skulle ställas i det predikamentet att i ett slag behöva hemförlova tre fjärdedelar eller fyra femtedelar av alla existerande kommittéer. Jag tycker verkligen, att det vore allt skäl, att Kungl. Maj:ts regering och vederbörande statsråd något begrundade, vad som inträffade för fyra år sedan. Man gör nämligen icke en sådan sak precis lika bra två gånger. Det kan icke gärna upprepas. Åtminstone blir otåligheten större andra gången. Det vore verkligen synnerligen önskvärt, att man något modererade farten i fråga om kommittéväsendets tillväxt. Det har aldrig varit populärt i vårt land, men man måste naturligtvis använda det någon gång. Jag hoppas emellertid, att Kungl. Maj:ts regering använder det såsom ett nödvändigt ont, som man blott tar till, när yttersta nöd kräver det. Då tror jag, att den anslagslinje, som den avlidne finansministern Thorsson drog upp, bör kunna räcka till.

Det är just för att understryka, vad utskottet säger, att det förutsätter, att den föreslagna förhöjningen är av tillfällig natur, som jag nu begärt ordet, och jag vill på det starkaste, med dubbla streck stryka under detta statsutskottets uttalande.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag ber att få understryka, vad departementschefen sagt, och därmed yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag till kommittéer och sakkunniga. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Vennersten m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 94.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96 och 97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Herr talmannen meddelade, att följande interpellationer komme att vid kammarens sammanträde nästkommande fredag besvaras, nämligen:

herr *Hages* interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående framläggande för riksdagen av förslag till en socialt betonad hyreslagstiftning; och

herr *Jonssons* interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tillämpningen av 9 § 2 mom. lagen med vissa bestämmelser rörande hyra.

§ 12.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*, nr 451, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 218, angående statsbidrag till uppförande och drift av en för Jämtlands län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium);

herr *Dahlén m. fl.*, nr 452, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten;

herr *Bäcklund m. fl.*, nr 453, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, angående reglering av reservpersonalens avlönings- och pensionsförmåner m. m.;

herr *Johansson* i Arkösund *m. fl.*, nr 454, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 215, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

herr *Lindmark*, nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet m. m.

Nämnda motioner bordlades.

§ 13.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 7 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropo-

sitionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1927—1928 under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 6, angående regleringen för budgetåret 1927—1928 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående utredning och lagstiftning om under vilka villkor företagande av abort må vara tillåtet,

nr 26, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen; och

nr 27, i anledning av väckt motion angående faderskapsbevisning medelst blodundersökning;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående anordnande av idrottslig och förberedande militär utbildning vid läroanstalter och skolor; och

nr 5, i anledning av väckt motion angående anordnande för skolungdom av frivillig, till ferietid förlagd militärutbildning, avseende förberedelse till reservofficersutbildning; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående utredning rörande det vid försäljning av varor tillämpade avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Upplästes två till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att Riksdagsman Herr Emil Bengtsson, Kullen, i f. af Influensa med luftrörskatarr f. n. o. tillsvidare är oförmögen deltaga i Riksdagsarbetet, intygar

Stockholm d. $^{26}/_{3}$ 1927.

Gustaf Sundberg,
distriktsläkare.

Att Riksdagsman A. Spångberg, Charlottenberg, som opererats för blindtarmsinflammation här den 26 mars detta år, tills vidare är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas härmed

Karlstad som ovan

E. Wikström,
assist. läkare.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Sköld* under den 1 april,
» *Lindley* » 3 dagar fr. o. m. den 31 mars,

herr *Törnkvist* i Karlskrona	under	4	dagar	fr. o. m.	den	4	april,	
» *Wiklund*	»	14	»	»	»	6	»	och
» *Bäckström*	»	14	»	»	»	6	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Stockholm 1927. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner.
271358